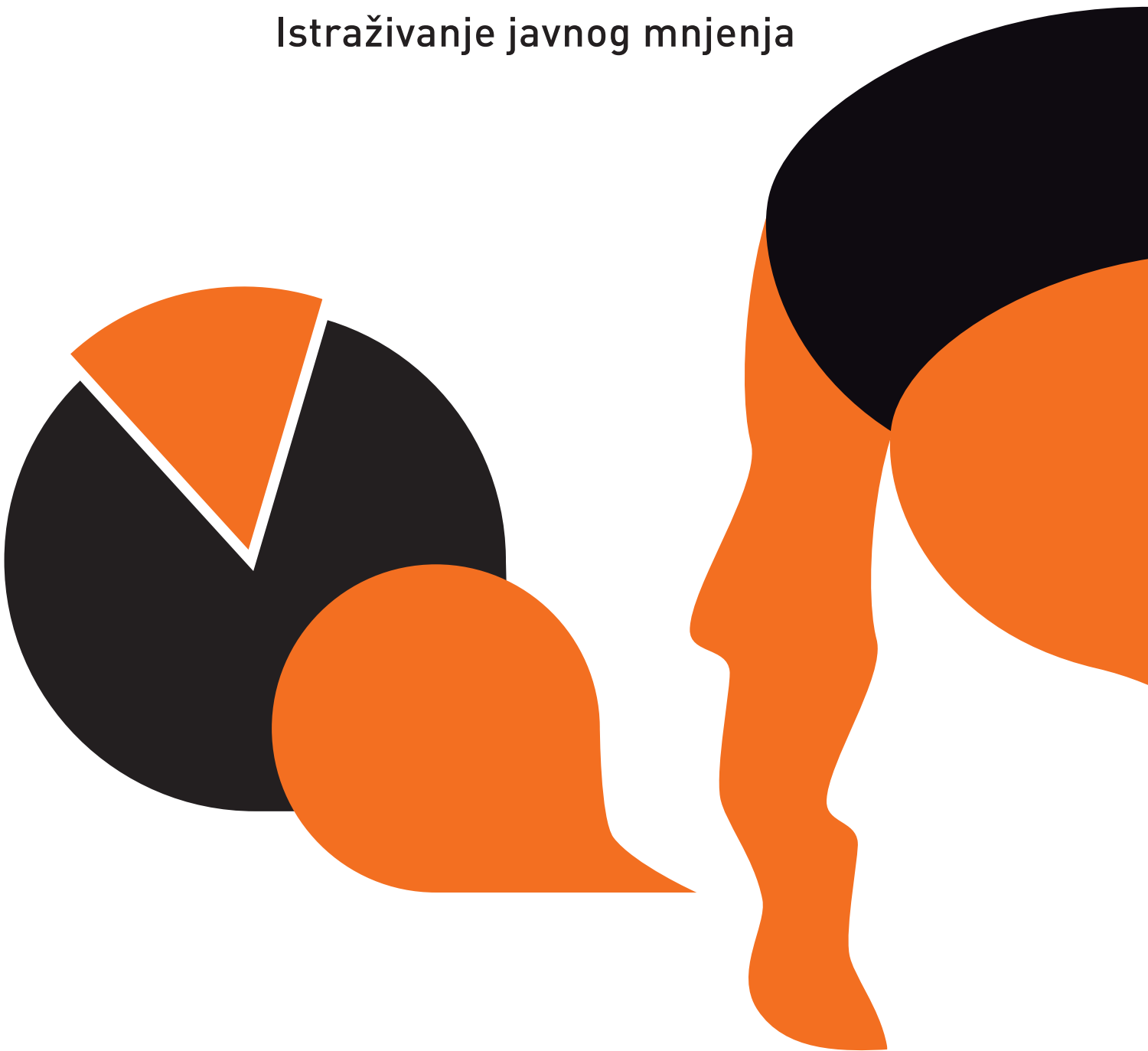

CRTA:

POLITIČKI STAVOVI GRAĐANA SRBIJE JESEN 2022

Istraživanje javnog mnjenja

Politički stavovi građana Srbije - jesen 2022

Cilj istraživanja bio je uvid u stavove građana i građanki Srbije u vezi sa glavnim društvenim i političkim temama, unutrašnjim i spoljnopolitičkim.

Ispitani su načini informisanja o društveno-političkim temama, stavovi o demokratiji i aktuelnim pitanjima domaće politike, stavovi o učešću građana u aktivnostima na lokalnom nivou, o glasanju na izborima i kvalitetu izbornog procesa, stavovi prema kosovskom dijalogu, stavovi prema EU integracijama, odnosima Srbije sa EU i Rusijom, i odnosima sa zemljama regiona, kao i o ratu u Ukrajini i poziciji koju bi Srbija trebalo da zauzme.

U ovom izveštaju biće poređeni rezultati aktuelnog istraživanja sa rezultatima prethodnih istraživanja Crte:

- postizborno istraživanje, maj 2022,
- predizborno istraživanje, februar 2022,
- istraživanje o učešću u demokratskim procesima, novembar 2021,
- istraživanje o demokratiji i korupciji, april 2021. i
- istraživanje o demokratskom učešću građana, oktobar 2020.

Zahvaljujemo se svim učesnicima istraživanja, posebno anketarima i timu Crte na požrtvovanosti i profesionalnosti, kao i svima koji su savetima i predlozima pomagali timu Crte u koncipiranju i izvođenju istraživanja.

Istraživački tim:

Vujo Ilić, Vojislav Mihailović, Gordana Pavićević, Darko Stojilović

Crta

Beograd, 2022

Sadržaj

Sažetak	3
Politički kontekst	9
Metodologija	11
1. Informisanje	12
2. Demokratija	18
3. Unutrašnja politika	22
4. Lokalna zajednica	27
5. Izbori	34
6. Kosovo	39
7. Spoljna politika	44
8. Rat u Ukrajini	49
9. Demografija	55
Dodaci	59
a. Detaljna metodologija	59
b. Opis uzorka	61
c. Spisak grafikona	63

Sažetak

Informisanje

Građani se o političkim i društvenim temama i dalje u najvećoj meri **informišu putem televizije** (62%) i internet portala (40%). Od televizija najgledanija je RTS, a od internet portala blic.rs. Polovina onih koji koriste usluge **kablovskih operatera** televiziju prati preko pružaoca usluga u vlasništvu Telekomu Srbije (49%), a 37% u vlasništvu SBB. Većina građana veruje samo medijima sa provladinom uređivačkom politikom. Ne što više od polovine **veruje samo provladinim** televizijama (56%), petina (18%) veruje samo kritičkim, a 11% i jednim i drugim. U poslednjih godinu dana nije dolazilo do većih promena u poverenju u provladine i kritičke medije.

Čak četiri od pet građana (80%) smatra da je **uloga medija u oblikovanju političkih stavova** veoma ili uglavnom važna, takođe više od polovine građana misli da su mediji u Srbiji pod **značajnim političkim uticajem** (55%). Kada se informišu o političkim i društvenim temama, najveći procenat građana (39%) najviše uvažava i **smatra verodostojnim stručnjake**, više nego bilo koje druge aktere i izvore informacija.

Demokratija

Polarizovana su mišljenja po pitanju demokratije i autokratije. Više od polovine građana (54%) slaže se sa stavom da je, bez obzira na sve teškoće, **demokratija** najbolji politički sistem za Srbiju, dok nešto manje od polovine (45%) misli da je za Srbiju u ovom trenutku najbolje da ima jednog **jakog lidera** koga bi svi slušali, a kada se ovi podaci ukrste, petina građana je i za jedno i za drugo. Kada bi morali da se opredele između ova dva sistema, polovina građana (50%) bi **izabrala demokratski** sistem, dok bi nešto manje (41%) izabralo autoritarni.

Građani različito vrednuju dimenzije demokratije. Demokratiju poistovećuju najviše sa slobodnim glasanjem na izborima, više nego sa ravnopravnošću učesnika izbora ili smenjivošću partija na vlasti. Najviše građana (91%) ističe da je za demokratiju važno da građani biraju vlast na **slobodnim izborima**, a zatim sledi da vlada redovno **polaže račune** građanima i njihovim organizacijama (84%), da **ljudska prava** štite građane od samovolje države (83%), da sudovi i parlament **kontrolišu rad vlade** (82%) i da država ne može da **ograniči manjinama prava** koje ima većina (81%). Najnižu podršku imaju stavovi o **ravnopravnosti učesnika** u demokratskom procesu (78%) i potrebi **povremene smene partija** na vlasti (76%).

Većina građana (48%) podržava **participativni model demokratije**, u kome u politiku uvek treba da budu aktivno uključeni svi građani, 27% smatra da je dovoljno da se građani bave politikom tako što će glasati na izborima (reprezentativni model), dok

24% bira elitni model, u kome politikom treba da se bave samo političari. Najviše građana (43%) misli da **nevladine organizacije štite javni interes** i bore se za promene u društvu, dok 28% negativno ocenjuje njihovu ulogu.

Unutrašnja politika

Nešto veći udeo građana misli da se Srbija kreće u lošem pravcu, i to se može dovesti u vezu sa socio-ekonomskim problemima koji muče najviše njih. Više građana misli da se **Srbija kreće u lošem pravcu** (39%), nego onih veruju da se kreće u dobrom (30%). Najviše građana (43%) navodi **socijalno-ekonomske probleme** kao najveće za njih i njihove porodice: loš životni standard i niska primanja, probleme sa nezaposlenošću i uslovima rada, visoke cene, stambene probleme, loš položaj i manjak perspektive mladih. Uprkos tome, 40% građana misli da njihov **kvalitet života ne zavisi** mnogo od toga ko je na vlasti u Srbiji.

Građani su podeljeni u oceni načina na koji je Vlada Srbije upravljala pandemijom korona virusa, 40% je zadovoljno (i isti udeo nije zadovoljan). S druge strane, većina građana (50%) ističe zadovoljstvo načinom na koji se zdravstveni sistem u Srbiji **izborio sa pandemijom virusa korona**. Nešto više od polovine građana (57%) je navelo da se **vakcinisalo** protiv korona virusa.

Izrazita većina građana (71%) nije podržavala **održavanje Evroprajda** u Beogradu, dok još veći procenat (77%) veruje da se ovaj događaj održao pod **pritiskom Zapada**. Sa druge strane, trećina građana (34%) nije podržavala „**porodične šetnje**“, odnosno litije na kojima je izražavano protivljenje Evroprajdu. Većina građana (62%) bi podržala **uvođenje obaveznog vojnog roka** u Srbiji.

Lokalna zajednica

Građani slično ocenjuju stanje u opštini u kojoj žive kao i u republici, najviše građana (37%) misli da se **opština kreće u lošem pravcu**. Samo 28% misli da njihov kvalitet života zavisi od toga **ko je na vlasti** u opštini. Građani slabo prate **politička dešavanja na lokalnom nivou**, samo 18% ih prati intenzivnije. Oni koji prate lokalna dešavanja to čine najviše putem **lokalnih internet portala** (42%).

Većina građana ne vidi da neko u njihovom mestu **radi na rešavanju problema**. Malo više od trećine građana (37%) pak navodi da se na problemima radi. Među njima svaki drugi ističe da na problemima radi **opštinska, lokalna samouprava**, a svaki treći da su to **sami građani**. Oko trećine građana, 36% reklo je da su ih u protekloj godini posećivali predstavnici političkih organizacija.

Slično kao prethodnih godina, svaki peti građanin (20%) je **učestvovao u akcijama ili inicijativama** u lokalnoj zajednici, i oni koji su bili aktivni najviše su rešavali **komunalne probleme**. Polovina onih koji nisu učestvovali načelno nije protiv takvog angažovanja, ali kaže da **nema vremena ili ne zna kako**. Kao teme oko kojih bi se angažovali, građani izdvajaju **komunalne i ekološke**.

Samo četvrtina građana (23%) je upoznata sa nekim aktivnostima koje sprovodi njihova **mesna zajednica**, a svaki peti (20%) je učestvovao na **izborima za savete** mesnih zajednica. Znatno manji udeo je naveo da su učestvovali u **zborovima građana** (11%).

Izbori

Tri četvrtine građana (74%) kaže da **redovno izlazi na izbore**. Nešto manje od trećine (31%) kaže da su im **bliže stranke na vlasti**, a 18% da su to **stranke opozicije**, dok polovina (49%) ne inklinira ni jednim ni drugim, što je još jedan stabilan nalaz. Mali procenat građana (12%) ističe da je **učlanjen u političke stranke**.

Građani su podeljeni u oceni aprilskih izbora, 44% misli da su **izbori bili slobodni i poštjeni**, a 42% misli da nisu bili. Polovina građana misli da je na izborima **bilo krađe glasova** tokom izbornog dana, u manjoj ili većoj meri. Najveći procenat građana (32%) rekao je da je najveći problem za izbore u Srbiji to što neke političke stranke ili kandidati vrše **pritisak na birače** da glasaju za njih, dok je nešto manji udeo naveo **zloupotrebe javnih resursa** (22%), zatim nejednak **pristup medijima** i netačnost **biračkog spiska**.

Takođe, 46% građana misli da kandidati iz **opozicije nisu bili dovoljno prisutni u medijima** u vreme izborne kampanje, a 41% misli da jesu bili. Velika većina građana, 79% misli da je za demokratiju dobro što je **opozicija ponovo u Narodnoj skupštini**, ali je većina (71%) takođe navela da nije pratila **prenos sednica** Narodne skupštine. Polovina građana (48%) misli da je **formiranje vlade trajalo** dugo, jer je to bilo u interesu vladajuće stranke.

Kosovo

Građani su podeljeni u **očekivanjima razvoja situacije na Kosovu**, 39% misli da neće doći do dramatičnog pogoršanja u narednim mesecima, a 37% misli da hoće. Polovina onih koji misle da bi moglo doći do pogoršanja situacije na Kosovu kaže da je **zabrinuta** zbog toga.

Većina građana, čak 70%, ne očekuje da će dijalog sa Kosovom dovesti do trajne stabilnosti i mira. Od predloženih rešenja, jedino što je prihvatljivo za većinu građana (62%) je da Srbija i Kosovo **nastave dijalog**, ali ne o priznanju Kosova, i bez vremenskog

ograničenja. Za 24% građana bilo bi prihvatljivo da Srbija uz podršku Rusije **povrati Kosovo** i time zaoštri odnose sa Zapadom, a za 21% da **odustane od dijaloga** i zamrzne sukob sa Kosovom iako to blokira evropske integracije Srbije.

Za 21% građana prihvatljivo je rešenje po kome se Srbija i Kosovo **međusobno priznaju u postojećim granicama** i postaju članice EU. Francusko-nemački predlog je neprihvatljiv većini. Najmanju podršku imaju rešenja po kojima Srbija ne priznaje Kosovo, ali mu dozvoljava **članstvo u međunarodnim organizacijama**. To je prihvatljivo za 17% građana. Što se tiče **razgraničenja** Srbije i Kosova, pri kojem bi sever Kosova pripao Srbiji, a deo Preševa i Bujanovca nezavisnom Kosovu, ovaj predlog podržava 16% građana.

Na pitanje koji međunarodni subjekt bi trebalo da bude **prisutniji u dijalogu**, najviše građana kaže da je to Rusija (29%), a za 17% su to EU, SAD ili NATO.

Građani priznaju da ne znaju dovoljno o dijalogu Srbije i Kosova, ali misle da bi bolje živeli ako bi došlo do rešenja. Skeptični su prema političkim interesima u dijalogu i hteli bi da se pitaju o mogućim rešenjima. Velika većina građana, 79% misli da građani Srbije **ne znaju dovoljno o dijalogu** sa Kosovom i treba da budu bolje obavesteni, a 74% da bi svaki dogovor sa Kosovom trebalo da **potvrde na referendumu** građani Srbije. Više od polovine građana (58%) misli da podizanje tenzija na Kosovu služi kao **izgovor političarima** da se u Srbiji ne rešavaju gorući problemi, dok skoro isto toliko (57%) misli da bi postizanje trajnog dogovora sa Kosovom značilo **bolju budućnost** za njih i njihove porodice. Tek oko trećine građana (32%) spremno je da **izdvoji deo ličnih primanja** da pomogne zaštiti srpskih interesa na Kosovu.

U pogledu istorije sukoba na Kosovu, skoro dve trećine građana (65%) reklo je da su sukob Albanaca i Srba **veštački kreirali političari**, dok četvrtina (26%) smatra da je sukob bio neizbežan. Gotovo polovina građana (46%) odgovorila je da je **u ratu 1999. godine pobedio NATO**, a 19% da je pobedila SR Jugoslavija. Veoma velik procenat građana Srbije (84%) **nije bio na Kosovu** posle 1999. godine.

Spoljna politika

Okolo pristupanja ili odustajanja od EU vlada ravnodušnost, iako se vidi polarizacija stavova kada je u pitanju glasanje na referendumu za ulazak u EU. Građani ne bi želeli ni savez sa Rusijom, a najmanje trampu Kosovo za EU. Najviše građana, 36% bilo bi **ravnodušno prema pristupanju Evropskoj uniji**, 28% bi se obradovalo, a 33% bi se zabrinulo. Još veći procenat građana (43%) bi bio **ravnodušan prema prekidu pregovora sa EU**. Na potencijalnom **referendumu za ulazak u EU**, 42% koji bi glasalo za ulazak a 45% protiv. Ako bi došlo do odustajanja od EU i **formiranja saveza sa**

Rusijom, najviše građana, 35% bi se zabrinulo. Većina građana, 64% bi se zabrinulo ukoliko bi Srbija postala **članica EU uz priznanje Kosova** kao nezavisne države.

Većina građana je za održavanje vojne neutralnosti, misle da veći pritisak ka Srbiji dolazi sa Zapada da se odrekne Rusije, nego od Rusije da napusti veze sa Zapadom. Najveći broj građana, čak 69%, smatra da Srbija treba da **ostane vojno neutralna**, 19% da Srbija treba da napravi vojni savez sa Rusijom, a tek 9% je za vojni savez sa Zapadnim zemljama. Velika većina građana (71%) misli da **Zapad vrši pritisak na Srbiju** da okrene leđa Rusiji, dok nešto više od četvrtine građana (27%) misli da **Rusija vrši pritisak** na Srbiju da odustane od evropskih integracija.

Više od četvrtine građana (27%) ima članove porodice koji **žive, rade, ili se školuju u zemljama EU**, a samo tri odsto u Rusiji.

Građani podržavaju procese regionalne saradnje, najlošije ocenjuju odnose sa Hrvatskom i Albanijom, a najbolje sa Mađarskom i Makedonijom, dok postoji podeljenost oko Crne Gore. Gotovo polovina građana (47%) ne slaže se sa tvrdnjom da je Srbija ekonomski i vojno **najmoćnija država u regionu**, dok to misli gotovo trećina (31%). Više od polovine građana (57%) podržava inicijativu **Otvoreni Balkan**. Građani ubedljivo najpozitivnije ocenjuju odnose Srbije sa **Mađarskom** (76%), a zatim slede **Severna Makedonija** (63%) i **Bosna i Hercegovina** (46%). Građani su podeljeni oko odnosa sa **Crnom Gorom** (30% loši, 30% dobri). Kada se radi o odnosima sa Albanijom, 42% građana smatra da su loši. Najnegativnije su ocenjeni odnosi Srbije i **Hrvatske**, gde 62% građana smatra da su odnosi sa ovom državom loši.

Rat u Ukrajini

Iako većina građana krivi Zapad za rat u Ukrajini i bliža im je ruska strana u ratu, primetno je udaljavanje stavova od ruske pozicije u odnosu na prve mesece rata. Skoro dve trećine građana (64%) misli da je Zapad (Sjedinjene države, NATO i Evropska unija) **najodgovorniji za rat u Ukrajini**. Više od polovine (58%) navelo je da im je **bliža ruska pozicija u ratu**, a oko petine (22%) da im je bliža **ukrajinska strana**. Većina građana misli da Srbija treba da zadrži dobre odnose sa Rusijom po cenu odustajanja od EU (61%), dok manji deo (19%) smatra da Srbija treba da **uvede sankcije Rusiji**.

Većina građana Srbije (80%) **prati dešavanja u Ukrajini**, najviše putem **televizije** (60%) i to prvenstveno se informišući preko RTS i Happy TV. Manje je onih koji se o dešavanjima u Ukrajini najviše informišu preko internet portala (20%), gde izdvajaju N1, Nova i Blic, dok 13% najviše koristi društvene mreže, i to uglavnom Fejsbuk.

Raste zabrinutost zbog posledica rata na Srbiju. Skoro svi očekuju dalji rast cena, a većina i nestašice struje i energenata. Skoro polovina građana ne očekuje pomoć ni od Zapada, ni od Rusije. Preko polovine građana (58%) smatra da je rat **ozbiljno ugrozio ekonomiju Srbije**. Ogroman procenat građana (93%) očekuje da će tokom predstojeće zime u Srbiji dodatno **porasti cene** namirnica, struje i goriva, a preko polovine (65%) očekuje da će tokom zime biti **nestašica struje i energenata**. Najviše građana (48%) misli da, ukoliko dođe do nestašice struje i ostalih energenata, **niko neće pomoći Srbiji**.

Politički kontekst

U Srbiji su 3. aprila 2022. održani izbori na kojima je vladajuća koalicija Srpske napredne stranke i Socijalističke partije Srbije zadržala većinu u Narodnoj skupštini, dok je Aleksandar Vučić osvojio drugi predsednički mandat. Izbori su na većini biračkih mesta protekli u skladu sa zakonima i procedurama, ali u atmosferi punoj tenzija. U periodu pre i posle izbornog dana stranke vlasti imale su izraženu prednost nad kandidatima opozicije, koja je najviše dolazila do izražaja u neravnomernoj zastupljenosti u medijima.

Opozicione partije, koje su učestovale u bojkotu skupštine od 2019. i koje su bojkotovale izbore 2020. godine, ponovo su zastupljene u Narodnoj skupštini i njihovo prisustvo zapaženo je kroz skupšinske debate na prvim sednicama novog saziva. Proces formiranja Vlade trajao je dugo, i premijerka Ana Brnabić sa članovima nove vlade stupila je na dužnost tek krajem oktobra. Nakon izbora u javnosti se spominjala mogućnost vanrednih izbora na republičkom i lokalnom nivou.

Već neko vreme na tržištu kablovskih operatera vodi se oštra borba između Telekoma Srbije, u javnom vlasništvu, i privatne kompanije SBB. U izveštavanju medija sa nacionalnom frekvencijom i dalje je izražena provladina uređivačka politika, dok kablovske televizije imaju izraženiji kritički odnos prema političkim akterima. Savet Regulatornog tela za elektronske medije (REM) dodelio je ponovo nacionalne frekvencije televizijama Pink, Prva, B92 i Happy i raspisao konkurs za petu frekveniciju.

U Srbiji je tokom 2022. bilo povremenih nestašica na tržištu (mlečni proizvodi, naftni derivati), a osim osetnih poskupljenja, najavljivane su i nestašice i restrikcije za predstojeću zimu. Serija ekoloških protesta koji su bili u fokusu krajem 2021. i početkom 2022. godine delimično se nastavila, ali difuznije, u različitim delovima zemlje. Poslednji talas korona virusa imao je vrhunac u avgustu 2022. ali nije bio intenziteta kao prethodni talasi.

Krajem leta se intenzivno debatovalo oko održavanja Evroprajda u Beogradu, a protivnici ovog događaja organizovali su “porodične šetnje” odnosno litije. Tokom godine nastavljeni su pritisci i verbalni napadi predstavnika vlasti i tabloida na civilno društvo i medije.

Tokom 2022. nije bilo napretka u pregovorima sa Evropskom unijom, ni otvaranja novih klastera. Krajem leta došlo je do pogoršanja situacija na Kosovu i rasta tenzija nakon odluke vlasti u Prištini o korišćenju kosovskih tablica. O nemačko-francuskom predlogu za rešavanje kosovskog pitanja građani Srbije su saznali nakon što su delovi

objavljeni u albanskim medijima u septembru. Iako se narednih meseci često pominjao taj predlog, javnost nije imala prilike da se upozna sa njim.

U ovom periodu se intenzivirala regionalna saradnja, posebno u formi inicijative Otvoreni Balkan. Početkom septembra održan je sajam vina u Beogradu koji su posetili zvaničnici Makedonije i Albanije. Odnosi sa Hrvatskom, koji su već godinama u krizi, u ovom periodu se dodatno pogoršavaju, dok se odnosi sa Mađarskom, koji su godinama na uzlaznoj putanji, još više unapređuju.

Tokom septembra došlo je do ukrajinske kontraofanzive na istočnom delu fronta, prilikom čega je Ukrajina preuzela kontrolu nad većim delom svoje teritorije. Od Srbije je Evropska unija izričitije tražila da se kao kandidat za članstvo uskladi sa spoljnom politikom EU. Srbija nije uvela sankcije Rusiji, ali je glasala za više rezolucija koje osuđuju invaziju na Ukrajinu. Krajem septembra sastali su se ministri Selaković i Lavrov.

Odluka Evropske unije o snabdevanju ruskom naftom, koja bi imala posledice na Srbiju, odložena je, ali je u javnosti ostalo pitanje snabdevanja energentima na zimu. U Srbiju, posebno nakon proglašenja mobilizacije u Rusiji, dolazi sve više građana Rusije.

U kontekstu rata u Ukrajini, televizije sa nacionalnom frekvencijom izveštavale su izraženo proruski, u čemu se isticala televizija Happy, koja je često prenosila direktno propagandu ruske strane, kroz svakodnevne, specijalne emisije u kojima događaje tumače i kontekstualizuju domaći analitičari.

Metodologija

Način prikupljanja podataka: kompjuterski podržano ispitivanje licem u lice (*CAPI*)

Ciljna populacija: punoletni građani Republike Srbije (bez Kosova)

Tip uzorka: troetafni stratifikovani slučajni uzorak (teritorija biračkih mesta, domaćinstvo, ispitanici unutar domaćinstva), reprezentativan za Republiku Srbiju (bez Kosova)

Veličina uzorka: 1000 ispitanika

Margina greške: $\pm 3,16\%$ (interval poverenja od 95%)

Stratumi: regioni Beograda, Vojvodine, Šumadije, Zapadne, Južne, i Istočne Srbije

Poststratifikacija: po polu, uzrastu, regionu, tipu naselja i stepenu obrazovanja

Stopa odgovaranja: 38%

Prosečno trajanje ispitivanja: 31 minut

Trajanje istraživanja: 11 dana

Period istraživanja: 24. septembar - 3. oktobar 2022.

Crta je samostalno i za svoje potrebe sprovedla kompjuterski podržano ispitivanje licem u lice (*Computer-assisted personal interviewing – CAPI*).

Prethodna istraživanja koja je sprovedila Crta obavljena su putem mobilnih telefona (CATI). U poređenju rezultata sa prethodnim istraživanjima trebalo bi uzeti u obzir mogući efekat promene načina sakupljanja podataka na razlike u rezultatima (*mode effect*).

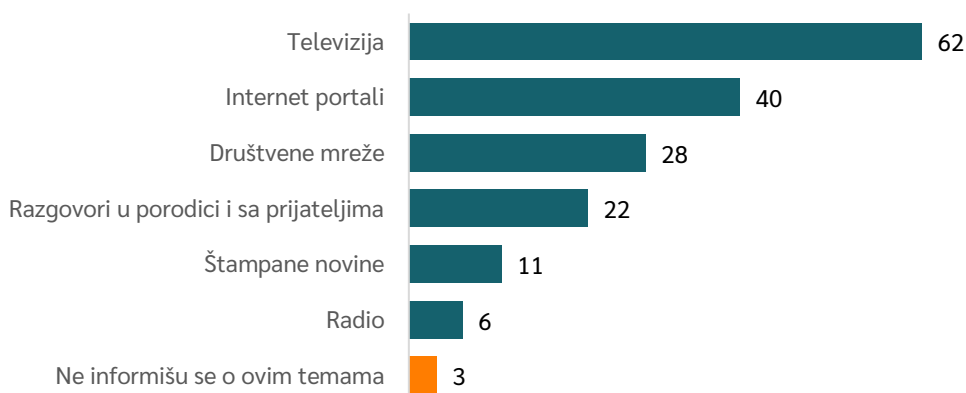
U izveštaju je prikazana deskriptivna statistika, na celini uzorka, ukoliko nije drugačije naglašeno. Prilikom čitanja izveštaja i grafikona, treba imati u vidu da se procenti neće uvek sabirati do 100 zbog zaokruživanja brojki.

Detaljna metodologija i opis uzorka nalaze se u dodatku izveštaja.

1. Informisanje

Da bi se razumeo kontekst u kome se formiraju stavovi građana koji se ispituju, u izveštaju se polazi od toga na koji način se građani informišu o društveno-političkim temama i kakav odnos imaju prema medijima. Građani se o političkim i društvenim temama u najvećoj meri informišu putem televizije i internet portala. Nešto manje od dve trećine informiše se putem televizije, dok 40% prati internet portale. U poređenju sa prethodnim istraživanjima, nema promene u udelu građana koji se informišu putem televizije (60% u maju 2022).

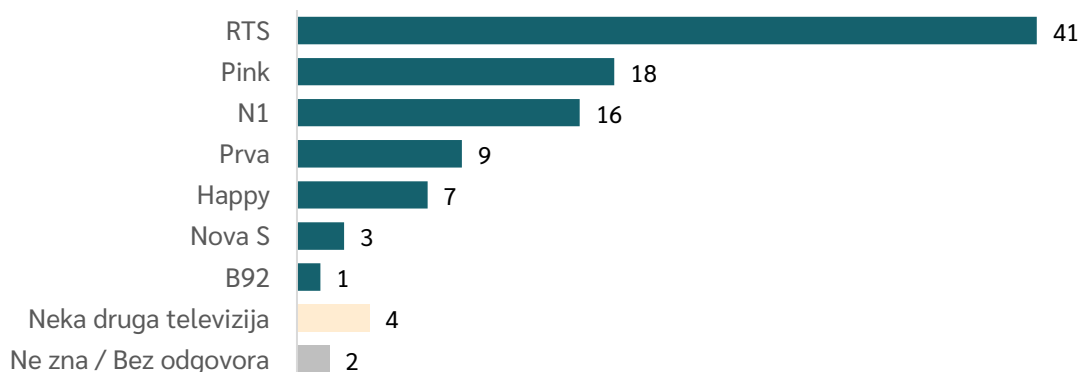
Koji su vaši glavni izvori informacija o političkim i društvenim temama?

Grafikon 1. Glavni izvori informisanja

Ubedljivo najveći udeo građana koji se primarno informiše putem televizije to čini preko RTS-a (41%), dok televiziju Pink navodi duplo manji procenat građana (18%).

Rekli ste da je jedan od glavnih izvora informisanja o političkim i društvenim temama koji koristite televizija, molim vas da sa ovog spiska izaberete glavnu televiziju putem koje se informišete.

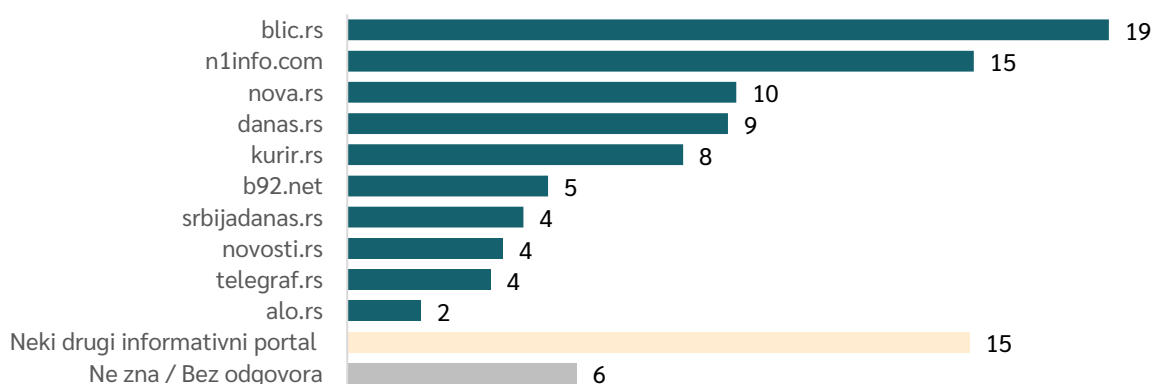

Grafikon 2. Glavne televizije za informisanje

Oni ispitanici koji su naveli informativne online portale kao glavni izvor informisanja o političkim i društvenim temama birali su sa ponuđenog spiska glavni internet portal putem kog se informišu.

Za razliku od televizija, među onima koji se putem internet portala informišu o političkim i društvenim temama, odnos između najčešće praćenih portala je uravnoteženiji. Najviše građana navodi portal blic.rs (19%), dok 15% navodi portal N1, a 10% portal nova.rs. Raznovrsnost internet portala kojima se građani informišu je, očekivano, znatno veća u odnosu na televizije koje se najčešće prate.

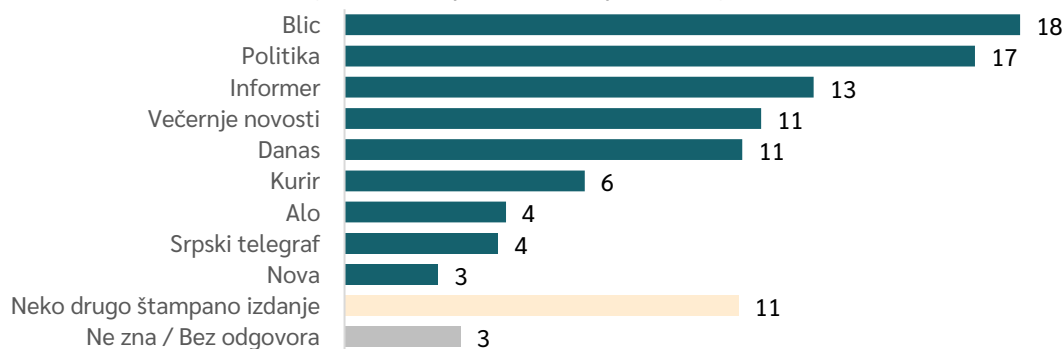
Rekli ste da su jedan od glavnih izvora informisanja o političkim i društvenim temama koji koristite informativni online portali, molim vas da sa ovog spiska izaberete glavni internet portal putem kog se informišete.

Grafikon 3. Glavni portali za informisanje

Među građanima koji se informišu o političkim i društvenim temama putem novina najviše je onih koji čitaju dnevni list Blic (18%) i Politiku (17%), dok se nešto manji udeo informiše putem Informera (13%), Večernjih novosti (11%) i Danasa (11%). Ostale dnevne novine se pominju znatno ređe.

Rekli ste da je jedan od glavnih izvora informisanja o političkim i društvenim temama koji koristite štampa, molim vas da sa ovog spiska izaberete glavno štampano izdanje putem kog se informišete.

Grafikon 4. Glavna štampa za informisanje

Pored učestalosti korišćenja određenih medija, interesovao nas je nivo poverenja koje građani imaju u medije koje prate. Zanimljivo je da poverenje s jedne strane i čitanost, odnosno gledanost s druge strane nisu u skladu. Iako Blic ostaje štampani medij u koji najviše građana kaže da ima poverenja, a zatim Danas, Večernje novosti i Kurir, dok građani imaju nešto manje poverenja u Politiku i Kurir, iako su među čitanijim dnevnim novinama. Važno je napomenuti da preko četvrtine građana navodi da nema poverenja ni u jedan štampani medij (29%)

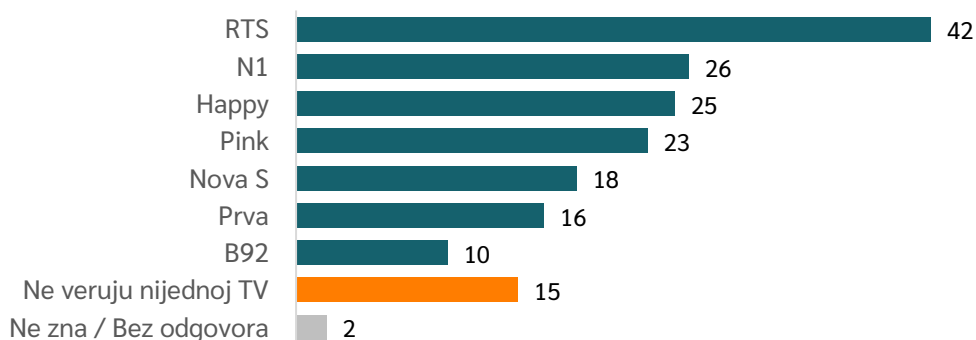
Sada ću vam pročitati listu sa 10 štampanih medija. Molim vas da sa te liste izdvojite DVA u koja imate najviše poverenja.

Grafikon 5. Poverenje u štampane medije

Najveći udeo građana, 42 odsto, navodi da veruje RTS-u, dok oko četvrtine ističe da veruje televizijama N1, Happy i Pink. Najmanje poverenje ulivaju televizije Prva i B92. U poređenju sa prethodnim istraživanjima nema znatnijih promena u nivou poverenja, osim nešto većeg procenta poveranja u Happy televiziju, a manjeg poverenja u televiziju Prva. Za razliku od dnevnih novina, manji udeo građana navodi da nema poverenja ni u jednu televiziju (15%).

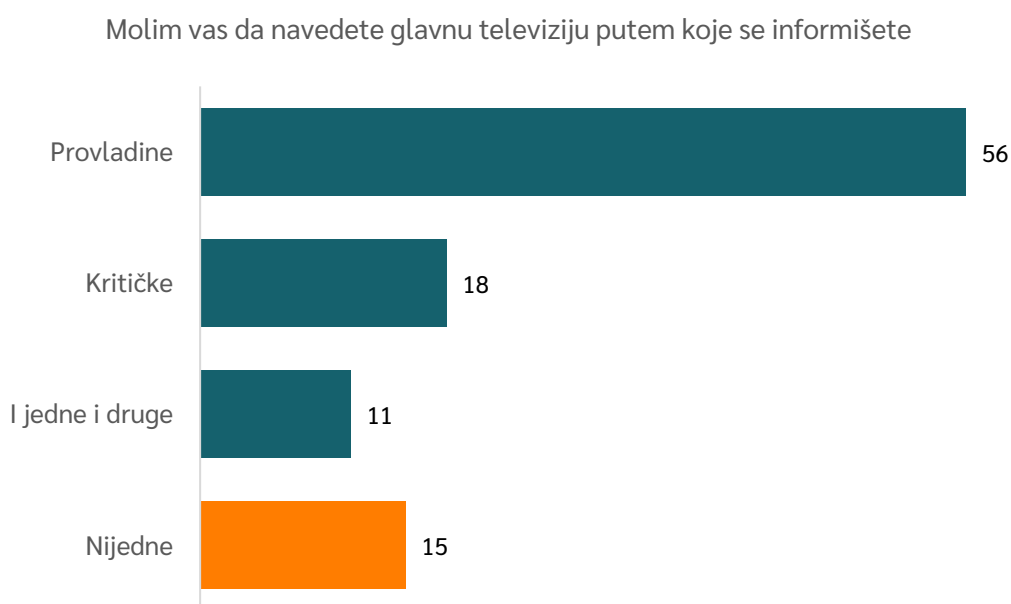
Sada ću vam pročitati listu sa 7 televizija. Molim vas da sa te liste izdvojite DVE televizije u koje imate najviše poverenja.

Grafikon 6. Poverenje u televizije

Prema poverenju u televizije, građani su svrstani u četiri grupe (grafikon 7). Oni koji su označili isključivo provladine medije¹, oni koji su označili isključivo kritičke medije², kao i oni koji su označili da veruju jednom provladinom mediju (npr. RTS) i drugom kritičkom mediju (npr. Nova S). Četvrtu grupu čine oni koji ne veruju ni jednoj televiziji.

Nešto više od polovine građana veruje samo provladinim medijima (56%), dok petina veruje samo kritičkim medijima (18%). Pored toga, svaki deseti građanin navodi da veruje i jednim i drugim medijima (11%). U poslednjih godinu dana u odnosima prema poverenju u provladine i kritičke medije nije došlo do većih promena (u istraživanju iz februara ove godine 53% imalo je poverenje samo u provladine, 17% u kritičke, a 12% u obe grupe medija).

Grafikon 7. Poverenje u provladine i kritičke medije

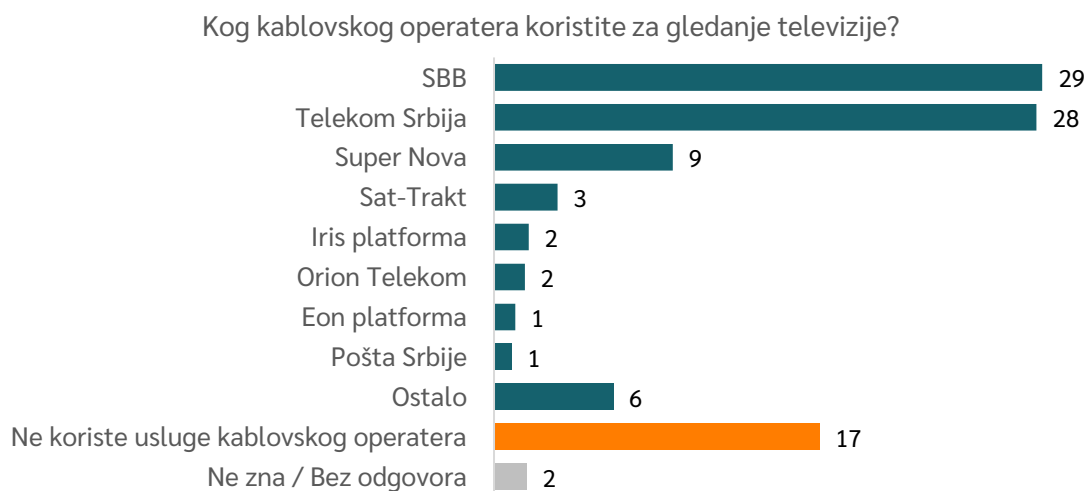
Da bi se bolje razumeli obrasci korišćenja i poverenja u televiziju kao najčešći izvor svakodnevnog informisanja u Srbiji, građani su odgovarali i kog kablovskog operatera koristite za gledanje televizije. Četiri od deset građana je navelo da koriste usluge Telekom Srbije (Telekom 28%, Super Nova 9%, Iris 2%), dok je tri od deset navelo usluge SBB-a (SBB 29%, EON 1%). Nešto manje od petine ispitanika ne koristi usluge kablovskih operatera.

¹ Televizije sa nacionalnom frekvencijom - mediji sa provladinom uređivačkom politikom (RTS, Prva, Pink, Happy, B92).

² Dve televizije koje se mogu smatrati kritičkim medijima (Nova S, N1).

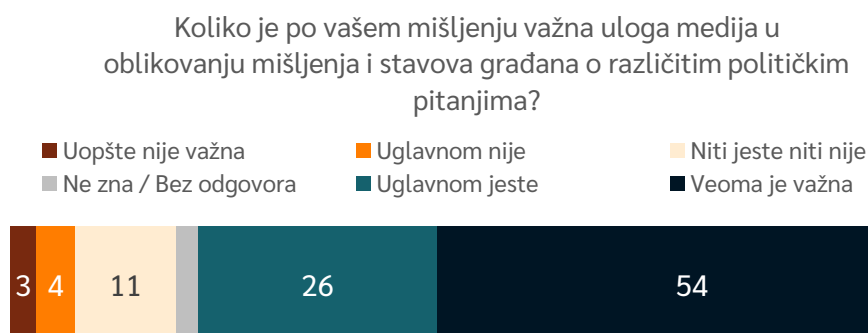

Kada se posmatraju samo oni koji koriste usluge kablovskih operatera vidi se da svaki drugi stanovnik Srbije prati televiziju putem Telekoma Srbije (48%), dok preko trećine koristi SBB (37%).

Grafikon 8. Kablovski operateri

Građani prepoznaju i u velikoj meri potvrđuju stav o važnosti uloge medija u oblikovanju mišljenja i stavova o različitim političkim pitanjima. Čak 80% smatra da je uloga medija u oblikovanju političkih stavova građana važna. Tačnije, preko polovine veruje da je veoma važna (54%). S druge strane, onih koji smatraju da uloga medija nije važna je svega 7%.

Grafikon 9. Uloga medija u oblikovanju stavova

Pored uviđanja važnosti uloge medija u oblikovanju političkih stavova, preko polovine građana (55%) prepoznaje i značajan uticaj politike u medijima. Nasuprot tome, svega 13% građana veruje da su mediji u Srbiji slobodni i nezavisni od političkih uticaja, dok nešto preko četvrtine građana misli da postoje politički pritisci, ali da oni ne ugrožavaju slobodu medija (20%), odnosno da ugrožavaju neke, ne sve medije (8%).

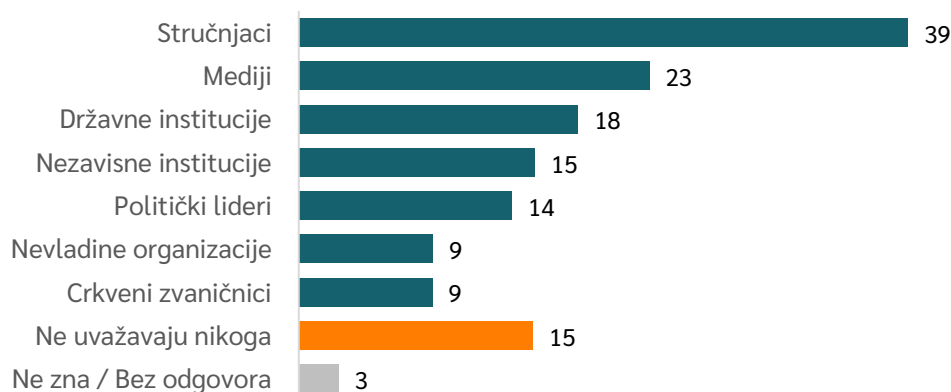
Koje od sledećih mišljenja o slobodi medija je najbliže vašem?

Grafikon 10. Stav o slobodi medija

Prethodno navedeno je skladu sa nalazom da svega oko četvrtine građana (23%) ističe da uvažava medije i smatra ih verodostojnim kada se informišu o političkim i društvenim temama. Zanimljivo je pak da je udeo onih koji smatraju verodostojnim izvore poput državnih institucija, nezavisnih institucija, političkih lidera, nevladinih organizacija i crkvenih zvaničnika još manji. Međutim, trebalo bi imati u vidu da je najveći procenat građana naveo da stručnjake smatraju verodostojnim kada se informišu o političkim i društvenim temama (39%), što može delom da objasni posebnu ulogu koju stručnjaci igraju u medijima u objašnjavanju ovih fenomena, i koja se razlikuje od uloge novinara.

Koje od navedenih izvora uvažavate i smatrate verodostojnim kada se informišete o političko-društvenim temama?

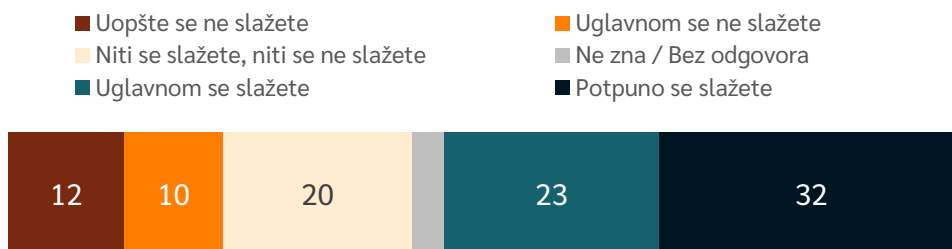

Grafikon 11. Verodostojni izvori

2. Demokratija

Preko polovine građana (54%) uglavnom ili potpuno se slaže sa stavom da je, bez obzira na sve teškoće, demokratija predstavlja najbolji politički sistem za Srbiju, dok se manje od četvrtine (23%) uopšte ili uglavnom ne slaže. Nema razlika u odnosu na istraživanje iz maja ove godine, gde se 56% uglavnom ili potpuno slagalo da je demokratija najbolji politički sistem za našu zemlju.

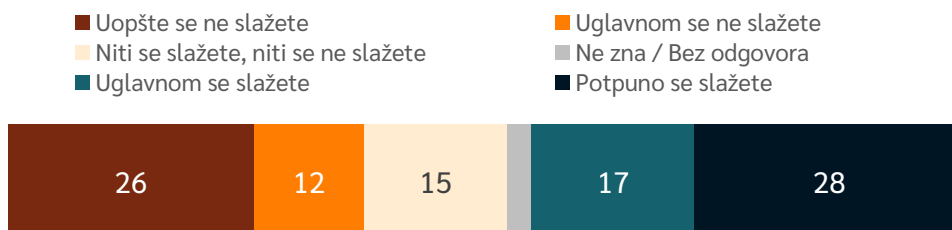
Bez obzira na sve teškoće, demokratija je najbolji politički sistem za našu zemlju

Grafikon 12. Stav prema demokratiji

Sa druge strane, nešto manje od polovine građana (45%) slaže se potpuno ili uglavnom sa stavom da je za Srbiju u ovom trenutku najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali. Ovo je dosta manji procenat nego u svim prethodnim istraživanjima, ali treba imati u vidu da su možda u telefonskim anketama ispitanici skloniji da odgovore na ovo pitanje pozitivno nego u ispitivanju licem u lice. Na isto pitanje 37% je odgovorilo negativno, da se uopšte ili uglavnom ne slaže, dok 15% nema čvrst stav o ovom pitanju.

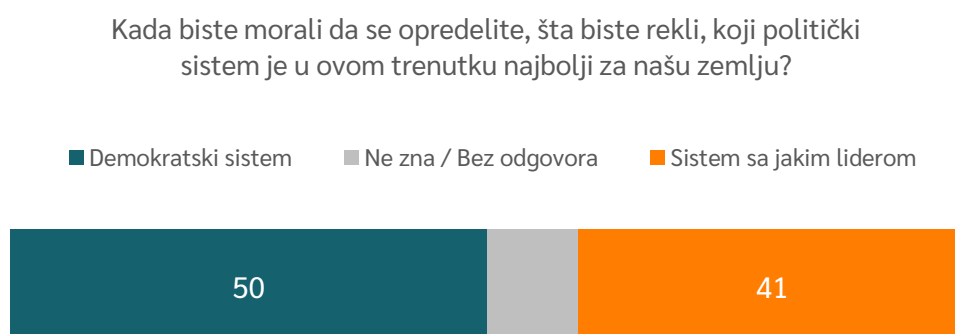
Za našu zemlju u ovom trenutku je najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali

Grafikon 13. Stav prema jakom lideru

Zanimljivo je da je svaki peti građanin (20%) ujedno i deklarativno naklonjen demokratiji i slaže se sa stavom da je Srbiji potrebna čvrsta ruka. Stoga je bilo važno utvrditi za koji od ova dva oblika bi se građani pre opredelili.

Kada bi morali da se biraju između ova dva sistema, tačno polovina stanovnika Srbije bi izabrala demokratski sistem, dok bi četiri od deset (41%) izabralo autoritarni sistem. Slično prethodnom pitanju, postoji razlika u odnosu na prethono (majsko) istraživanje, gde je ovaj odnos bio obrnut, i gde je 49% izabralo sistem sa jakim liderom dok je nešto manje (41%) izabralo demokratski sistem.

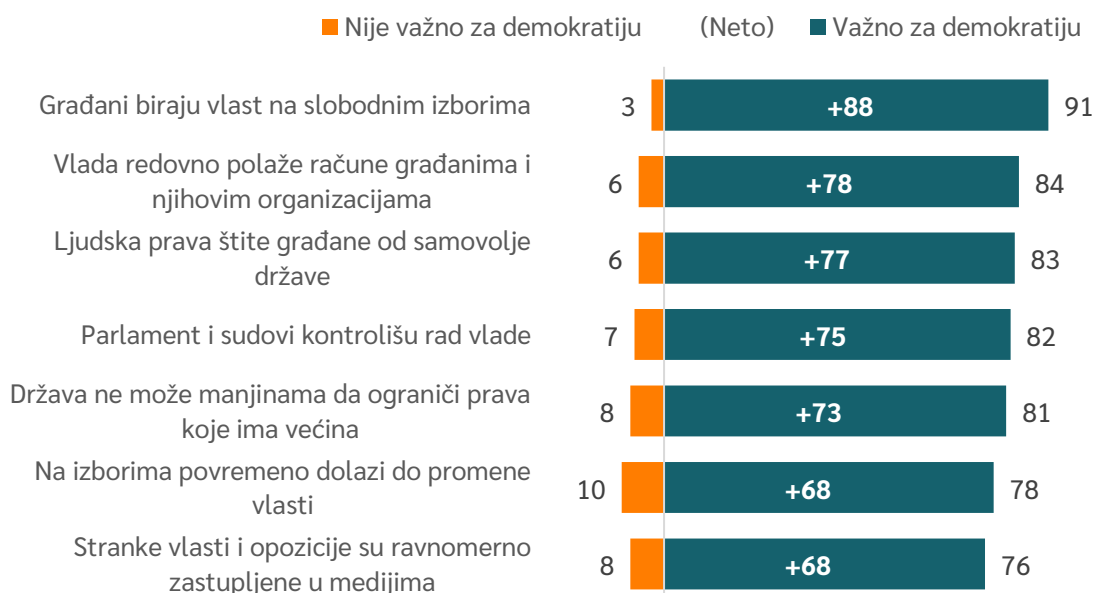
Grafikon 14. Stav o političkom sistemu

Da bismo bolje razumeli šta građani podrazumeju pod demokratijom, tražili smo da se odrede prema nekoliko dimenzija demokratskog uređenja, odnosno da ocene važnost svake dimenzije. Nalazi ukazuju da je minimalni preduslov demokratije (biranje vlast na slobodnim izborima) najvažniji aspekt. Dok devet od deset građana (91%) navodi da je ovaj aspekt, barem donekle, važan za demokratiju, svega 3% misli suprotno. Kada se od procenta onih koji smatraju da je ovaj važan oduzme procenat onih koji misle da nije važan, dobija se neto podrška ovom stavu od 88%.

Relativno visoku neto podršku od 78% ima stav o odgovornosti izabrane vlade, da redovno polaže račune građanima i njihovim organizacijama, kao i dve dimenzije liberalne demokratije, zaštita građane od samovolje države (ljudska prava) sa 77% neto podrške i kontrola rada vlade od strane sudova i parlamenta (podela i ravnoteža vlasti) sa 75% neto podrške. Nešto nižu neto podršku (73%) ima stav da država ne može manjinama da ograniči prava koje ima većina. Na kraju, najnižu neto podršku od 68%, odnosno 20 procentnih poena manje od minimalističkog koncepta demokratije imaju stavovi o ravnopravnosti učesnika u demokratskom procesu i potrebi povremene rotacije stranaka na vlasti. Građani Srbije i dalje u većoj meri demokratiju poistovećuju

sa mogućnošću glasanja na izborima, dok se ishodi izbora i ravnopravnost odnosa između učesnika vide kao, donekle, manje važan aspekt demokratije.

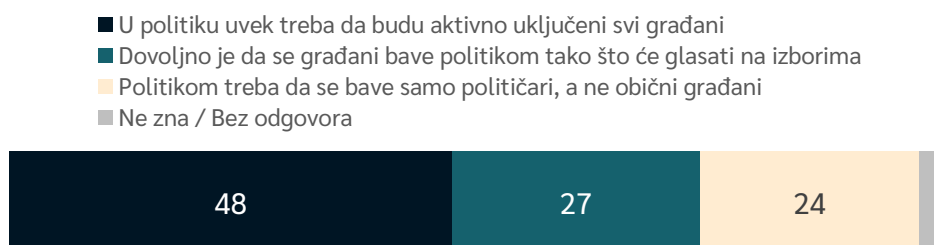
Koliko mislite da su sledeći stavovi važni za demokratiju

Grafikon 15. Stavovi o aspektima demokratije

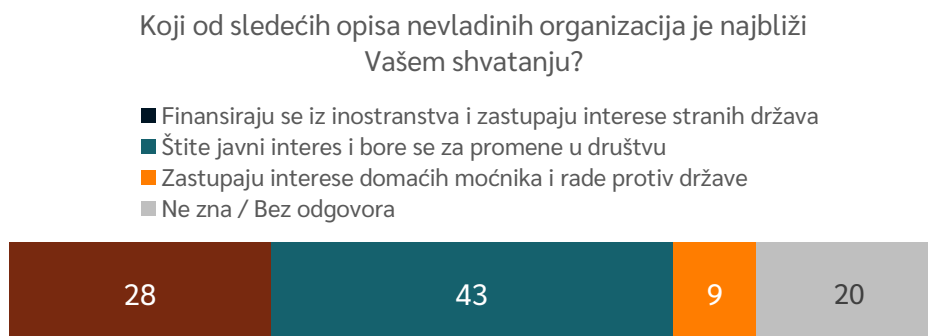
Želeli smo da ispitamo kako građani vide participativni model demokratije, nasuprot reprezentativnog ili elitnog modela. Polovini građana Srbije (48%) je, barem deklarativno, najbliži participativni model demokratije, odnosno navode da u politiku uvek treba da budu aktivno uključeni svi građani. Nasuprot tome, oko četvrtine građana (27%) navodi da je dovoljno da se građani bave politikom tako što će glasati na izborima (reprezentativni model), odnosno da politikom treba da se bave samo političari, a ne obični građani (24%) - elitni model demokratije.

Koje od navedenih shvatanja kada je reč o politici u Srbiji najviše odgovara Vašem?

Grafikon 16. Stav o učešću građana

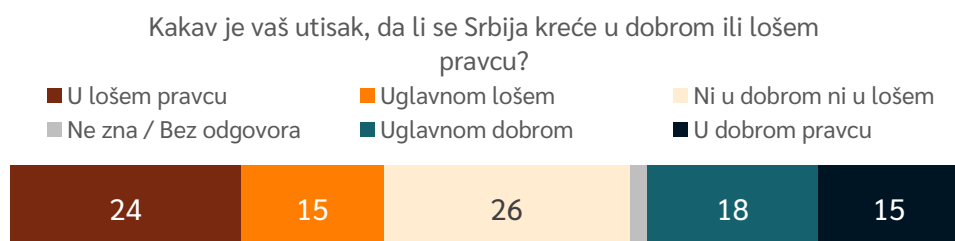
Pitali smo građane i u kojoj meri se slažu sa drugačijim, često suprotstavljenim stavovima o nevladinim organizacijama. Najviše građana, četiri od deset, misli da nevladine organizacije štite javni interes i bore se za promene u društvu (43%). Nešto više od trećina građana ima negativan stav prema nevladinim organizacijama, 28% misli da se nevladine organizacije finansiraju iz inostranstva i zastupaju interese stranih država, a 9% da zastupaju interese domaćih moćnika i rade protiv države. Pored toga, petina ispitanika nije znalo odgovor ili nije želelo da odgovori.

Grafikon 17. Stav o nevladinim organizacijama

3. Unutrašnja politika

Za početak smo pitali građane kakav je njihov utisak, da li se Srbija kreće u dobrom ili lošem pravcu. Najveći udeo građana odgovorio je da se Srbija kreće u lošem ili uglavnom lošem pravcu (39%), dok je nešto manji udeo, tačno trećina, odgovorila da se kreće u dobrom ili uglavnom dobrom pravcu. Pored toga, svaki četvrti stanovnik Srbije ističe da se ne kreće ni u dobrom ni u lošem pravcu. Ovde je primetan rast udela onih koji veruju da se Srbija kreće u lošem pravcu. U maju 2022, skoro polovine ispitanika (48%) smatrala je da se Srbija kreće u dobrom ili uglavnom dobrom pravcu.

Grafikon 18. Stanje u zemlji

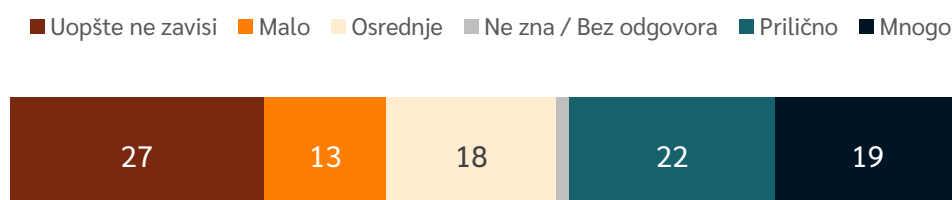
Pored toga što među građanima preovladava negativan ili neutralan stav prema pravcu u kom se kreće Srbija, socijalni i ekonomski razlozi su dominantni izvori problema sa kojima se suočavaju. Preko četvrtine građana navelo je životni standard i niska primanja kao najveći problem, a uz to, 6% je navelo konkretno probleme sa zaposlenošću, isto toliko visoke cene, 1% stambene probleme i isto toliko loš položaj i manjak perspektive mladih, što znači da 4 od 10 građana navodi socijalno-ekonomske probleme kao najveće za njih i njihove porodice.

Grafikon 19. Glavni problemi lični

Građani su podeljeni po pitanju koliko njihov kvalitet života zavisi od toga ko je na vlasti u Srbiji. Četiri od deset građana misli da njihov kvalitet života malo ili uopšte ne zavisi od toga ko je na vlasti u Srbiji, dok isto toliko veruje da prilično i mnogo zavisi.

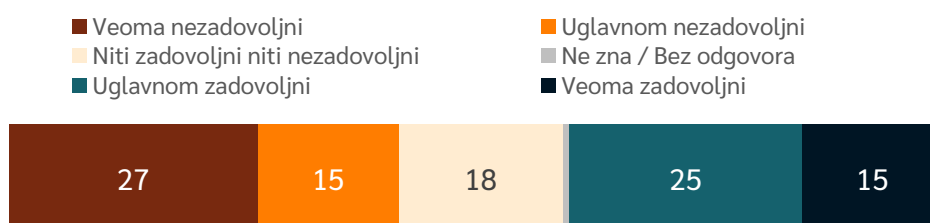
U kojoj meri kvalitet života vas i vaše porodice zavisi od toga ko je na vlasti u Srbiji?

Grafikon 20. Koliko kvalitet života zavisi od vlasti u Srbiji

Kako je pandemija korona virusa obeležila prethodni period i dotakla živote ogromnog broja građana, želeli smo da utvrdimo ocenu rada vlade u upravljanju pandemijom korona virusa. Građani su veoma podeljeni po ovom pitanju. Gotovo identičan procenat građana navodi da su veoma ili uglavnom nezadovoljni (42%), odnosno veoma ili uglavnom zadovoljni načinom na koji je Vlada upravljala pandemijom (40%). Manje od petine ističe da nisu ni zadovoljni niti nezadovoljni.

Generalno gledano, koliko ste zadovoljni načinom na koji je Vlada Srbije upravljala pandemijom korona virusa?

Grafikon 21. Zadovoljstvo Vladom u pandemiji

Stavovi o tome kako se zdravstveni sistem nosio sa pandemijom su nešto pozitivniji. Trećina građana (32%) navodi da su veoma ili uglavnom nezadovoljni, dok je polovina građana uglavnom ili veoma zadovoljna (51%). Manje od petine, kao i po prethodnom pitanju o učinku Vlade, ističe da nisu ni zadovoljni niti nezadovoljni.

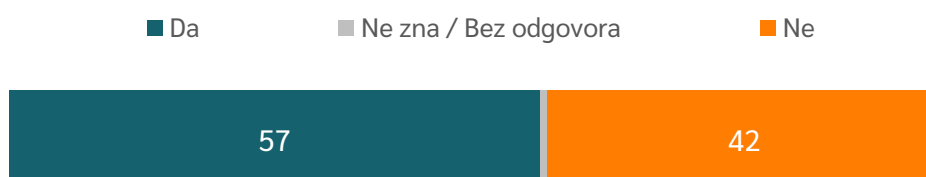
Koliko ste zadovoljni načinom na koji se zdravstveni sistem u Srbiji izborio sa pandemijom virusa korona i njenim posledicama?

Grafikon 22. Zadovoljstvo zdravstvenim sistemom u pandemiji

Takođe, pitali smo građane da li su se vakcinisali protiv korona virusa vakcinom koju je odobrilo nadležno regulatorno telo u Srbiji. Preko polovine je odgovorilo da se vakcinisalo (57%), dok se nešto manje od polovine (42%) nije vakcinisalo. Prilikom interpretacije ovih rezultata treba uzeti u obzir da okvir ovog istraživanja obuhvata samo punoletnu populaciju stanovnika Srbije i da ne znamo da li je u pitanju bila jedna ili više doza vakcina.

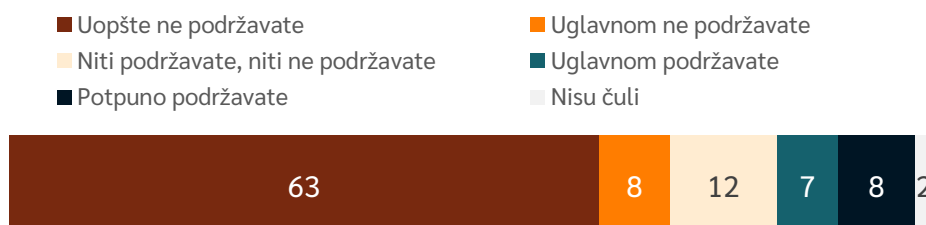
Da li ste se vakcinisali protiv korona virusa vakcinom koju je odobrilo nadležno regulatorno telo u Srbiji?

Grafikon 23. Vakcinacija protiv korona virusa

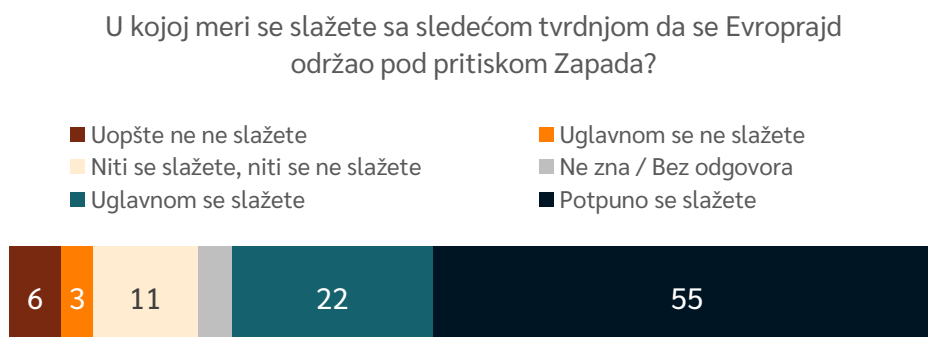
U periodu pred početak ovog istraživanja, važna tema u javnosti bilo je održavanje Evroprajda u Beogradu. Sedam od deset građana reklo je da, uopšte ili uglavnom ne podržava održavanje Evroprajda u Beogradu, dok je svega 15% navelo suprotno.

Da li i u kojoj meri podržavate nedavno održavanje Evroprajda u Beogradu?

Grafikon 24. Podrška održavanju Evroprajda

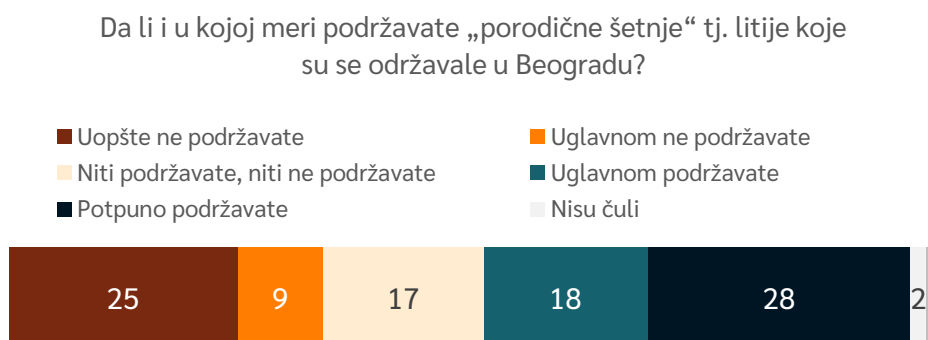
Među onima koji su čuli za održavanje Evroprajda izražena većina, čak tri četvrtine, se složilo, uglavnom ili potpuno da se ovaj događaj održao pod pritiskom Zapada, dok se tek jedan od deset građana nije složilo.

Grafikon 25. Evroprajd pod pritiskom Zapada

Iako većina građana nije podržavala održavanje Evroprajda u Beogradu i smatra da se taj događaj održava pod pritiskom Zapada, mišljenja o „porodičnim šetnjama“, odnosno litijama na kojima je izražavano protivljenje ovom događaju su podeljena. Dok je 46% građana uglavnom ili potpuno podržalo “porodične šetnje” odnosno litije, 34% ih uopšte ili uglavnom nije podržalo. Oko petine građana opet nema izraženo mišljenje.

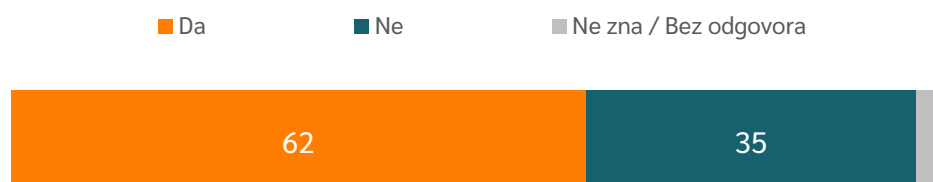
Važno je podvući da snažno protivljenje održavanju Evroprajda (63%) ne vodi direktno čvrstoj podršci “porodičnim šetnjama” (28%) .

Grafikon 26. Podrška porodičnim šetnjama / litijama

Još jedna tema o kojoj je govorilo u javnosti u prethodnom periodu je mogućnost uvođenja obaveznog vojnog roka. Nešto manje od dve trećine građana (62%) navodi da bi podržali uvođenje obaveznog vojnog roka u Srbiji, dok trećina ističe da ne bi (35%).

Da li biste podržali uvođenje obaveznog vojnog roka u Srbiji?

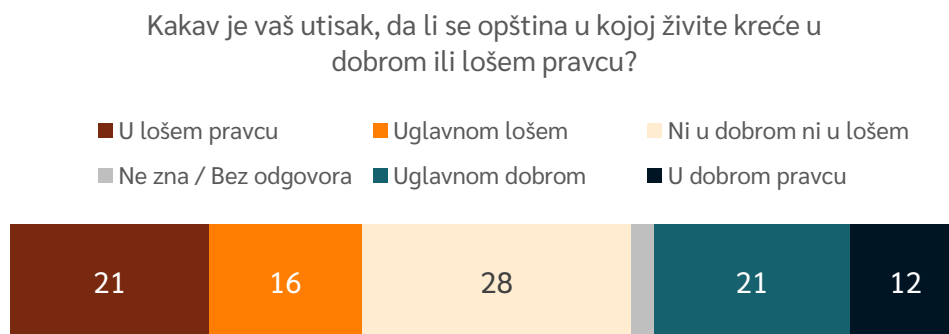

Grafikon 27. Obavezni vojni rok

4. Lokalna zajednica

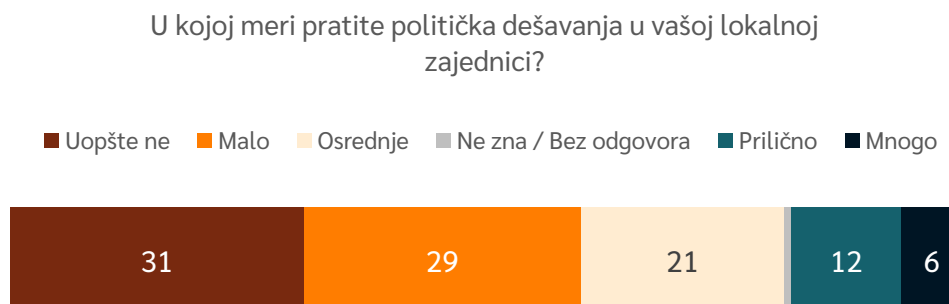
Za početak, pitali smo građane, kakav je njihov utisak, da li se opština u kojoj žive kreće u dobrom ili lošem pravcu. Dok je nešto više od trećine (37%) odgovorilo da se kreće u lošem ili uglavnom lošem pravcu, trećina (32%) smatra da se kreće u dobrom ili uglavnom dobrom pravcu. Svaki četvrti građanin (28%) smatra da se ne kreće ni u dobrom ni u lošem pravcu.

Kada uporedimo ove nalaze sa pitanjem o pravcu u kom se kreće Srbija, ne vide se veće razlike s tim da veći udeo građana ima čvršće stavove i bilo je manje neodređenih kada je Srbija u pitanju, što znači da su građani određeniji prema pravcu u kom se kreće država nego lokalna samouprava.

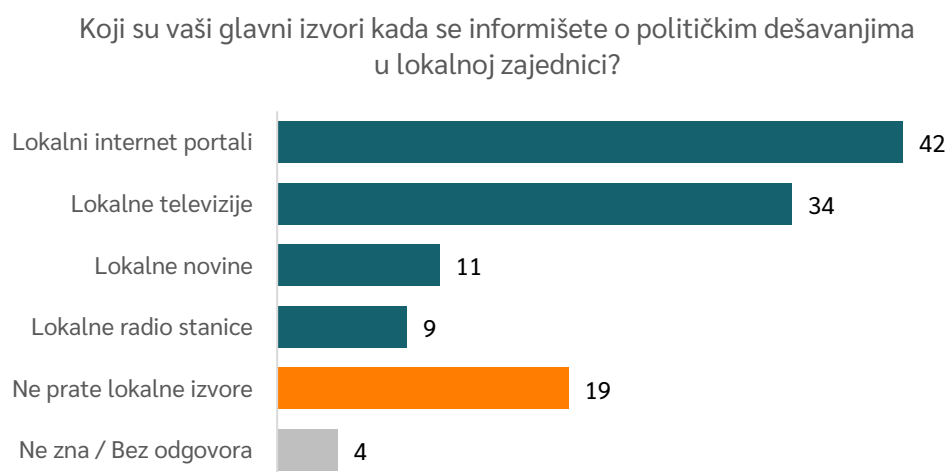
Grafikon 28. Stanje u opštini

Građani Srbije uglavnom slabo prate politička dešavanja na lokalnom nivou. Na pitanje u kojoj meri prate politička dešavanja u njihovoj lokalnoj zajednici, polovina je odgovorila da prati malo ili osrednje, dok nešto ispod trećine (31%) ne prati dešavanja uopšte. Manje od jedne petine odgovorilo je da prilično ili mnogo prati politička dešavanja na lokalnom nivou.

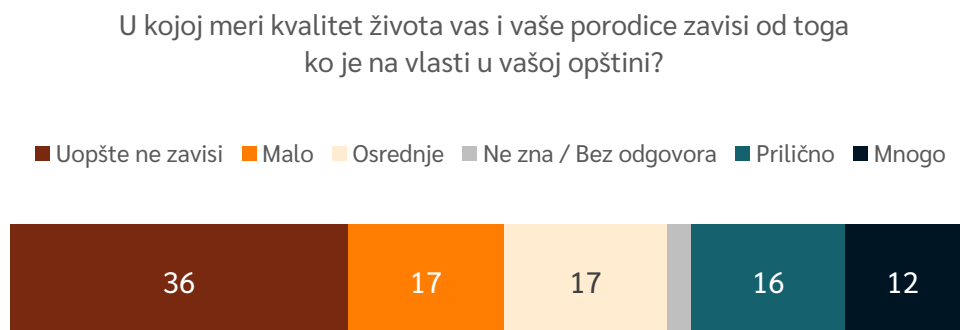
Grafikon 29. Informisanje o dešavanjima u opštini

Među onima koji prate politička dešavanja u lokalnoj zajednici, najveći procenat (42%) prati politička dešavanja putem lokalnih portala, a nešto manji udeo (34%) preko lokalnih televizija. Ostali kanali su (novine, radio) manje zastupljeni. Za razliku od obrazaca informisanja na nacionalnom nivou, gde se građani u najvećoj meri informišu putem televizija, a zatim putem interneta, građani se na lokalnom nivou više oslanjaju na internet portale. Nešto manje od jedne petine onih koji prate politička dešavanja u lokalnoj zajednici navelo je da uopšte ne prate lokalne izvore informisanja koji su im bili ponuđeni.

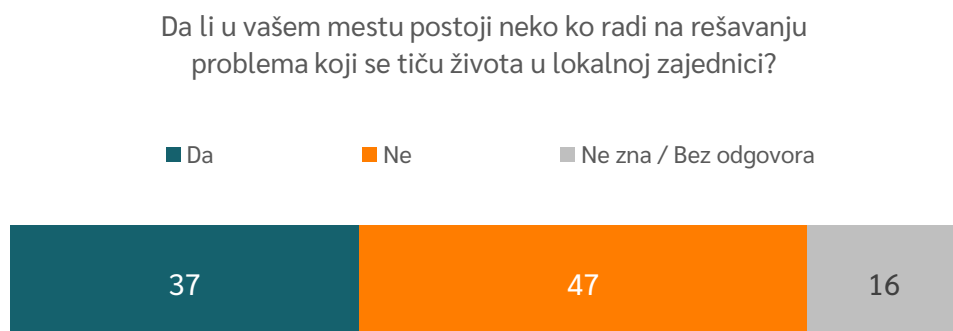
Grafikon 30. Izvori za informisanje u opštini

Građani u manjoj meri misle da kvalitet života njih i njihove porodice zavisi od toga ko je na vlasti u opštini u kojoj žive. Dok su stavovi po pitanju kvaliteta života i vlasti na nacionalnom nivou bili podeljeni, na lokalnom nivou se vidi nešto drugačija slika. Preko polovine građana (53%) misli da kvalitet života uopšte ili malo zavisi od toga ko je na vlasti u opštini, a tek četvrtina (28%) veruje da zavisi.

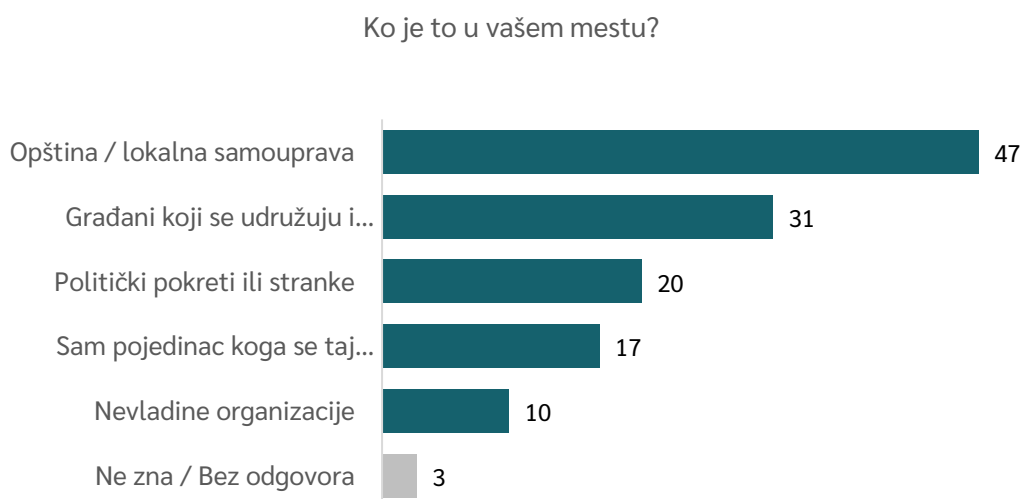
Grafikon 31. Koliko kvalitet života zavisi od vlasti u opštini

Gotovo polovina građana ne vidi nikoga ko radi na njihovom mestu ko radi na rešavanju problema koji se tiču života u lokalnoj zajednici. Samo 37% njih kaže da postoji neko ko radi na rešavanju problema u lokalnoj zajednici.

Grafikon 32. Da li neko radi na rešavanju problema

Među onima koji ističu da postoji neko ko radi na rešavanju problema u lokalnoj zajednici gotovo polovina je navela da je u pitanju opštinska, odnosno lokalna samouprava. Pored toga, trećina ističe da su to sami građani koji se udružuju i organizuju, a za njima politički pokreti i stranke (20%), sami pojedinci kojih se ti problemi tiče (17%) i nevladine organizacije (10%).

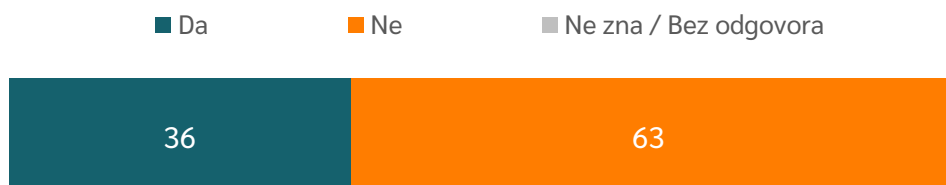

Grafikon 33. Ko radi na rešavanju problema

Radi procene mere u kojoj su građani u kontaktu sa političkim akterima na lokalnom nivou, provereno je da li su u proteklih godinu dana predstavnici neke političke organizacije dolazili na njihovu kućnu adresu kako bi promovisali svoje aktivnosti. Nešto preko trećine građana odgovorilo je da su u prethodnoj godini (koja je bila

referendumska i izborna godina) kod njih dolazili predstavnici političkih organizacija, dok je nešto ispod dve trećine navelo da nije.

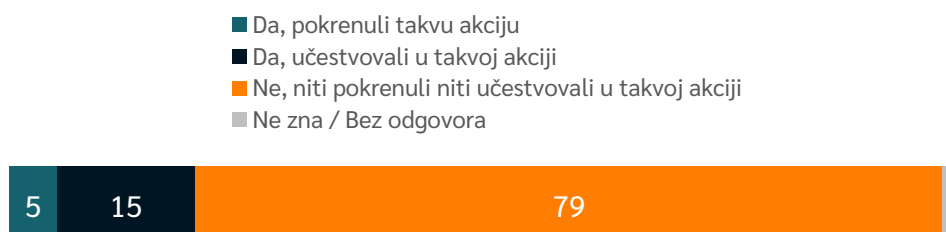
Da li su u proteklih godinu dana predstavnici neke političke organizacije dolazili na vašu kućnu adresu kako bi promovisali svoje aktivnosti?

Grafikon 34. Da li su obilazile političke organizacije

Pored pitanja o tome da li i ko od aktera učestvuje u rešavanju probleme u njihovoj zajednici, pitali smo građane i da li su oni lično poslednjih godinu dana sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi kako bi rešili neki problem u lokalnoj zajednici. Svaki peti građanin je učestvovao u akcijama ili inicijativama u lokalnoj zajednici, dok je 5% odgovorilo da je takve aktivnosti pokretalo.

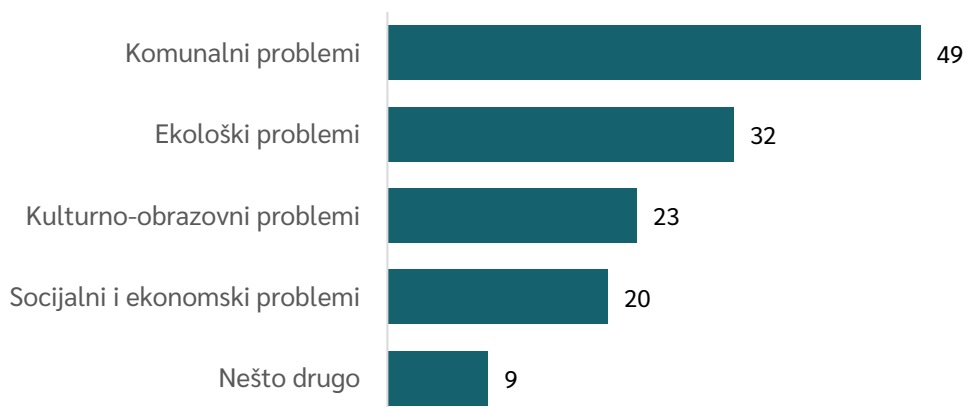
Da li ste u poslednjih godinu dana sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi kako biste rešili neki problem u vašoj lokalnoj zajednici?

Grafikon 35. Učešće i pokretanje akcija

Među onima koji su učestvovali u rešavanju problema u lokalnoj zajednici, polovina je rešavala komunalne probleme, trećina ekološke probleme, a po petina kulturno-obrazovne i socijalno-ekonomske, dok je svaki deseti aktivni građanin učestvovao u rešavanju nekih drugih problema.

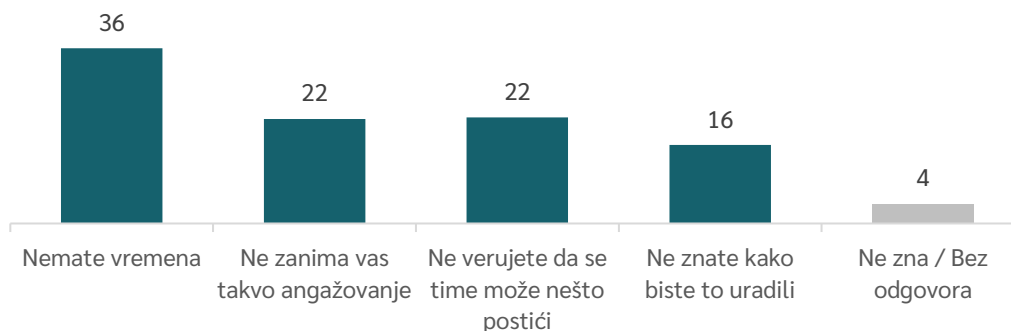
Koji tip problema ste rešavali tim akcijama ili inicijativama?

Grafikon 36. Koje probleme su rešavali

Četiri petine građana nije učestvovalo u rešavanju problema u lokalnoj zajednici. Polovina njih načelno nije protivna ovakvom angažovanju, ali navodi da nema vremena ili da ne znaju kako bi nešto uradili. Sa druge strane, nešto manje od polovine (44%) odgovorilo je da ih takvo angažovanje ne zanima ili da ne veruju da ono može biti efektivno.

Šta je glavni razlog što niste bili učesnik ili pokretač neke akcije?

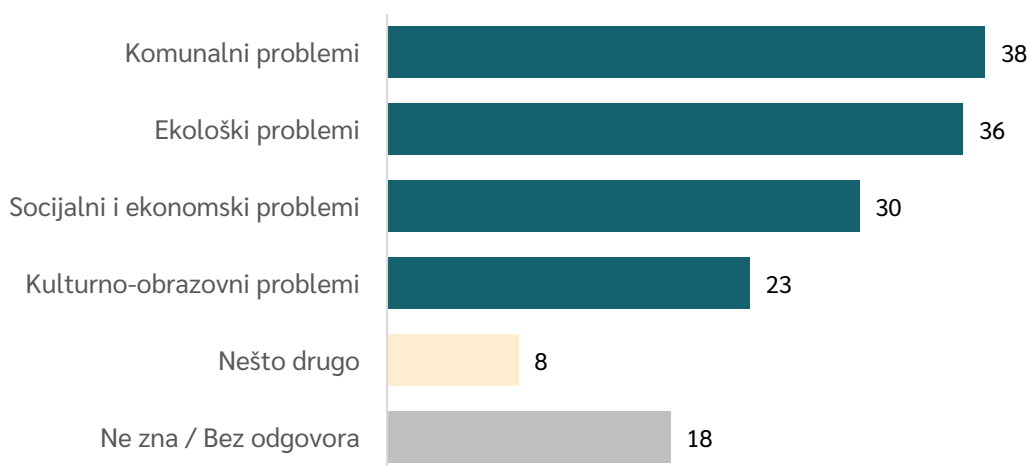
Grafikon 37. Razlozi za neučestvovanje

Iako nisu učestvovali u rešavanju problema u lokalnoj zajednici, najveći broj je odgovorio da bi preduzeli nešto oko komunalnih (38%) i ekoloških (36%) problema, što pokazuje da su ove dve teme podjednako važne kako neaktivnim tako i aktivnim građanima.

Za razliku od aktivnih građana, među neaktivnim navodi da bi učestvovali u akcijama ili inicijativama kojima bi se rešavali socijalni i ekonomski problemi (30%) nego kulturno-obrazovni (23%). Nešto manje od petine onih koji nisu učestvovali u rešavanju problema u lokalnoj zajednici ne bi se aktivno uključivali odnosno ne znaju u vezi kojih problema.

Da li biste preduzeli ili aktivno učestvovali u akciji ili inicijativi kojom bi se rešili neki od ovih problema u vašoj lokalnoj zajednici?

Grafikon 38. Razlozi za moguće učestvovanje

Na kraju ovog segmenta želeli smo da ispitamo stavove prema osnovnom obliku neposrednog učestvovanja u odlučivanju o njihovoj lokalnoj zajednici, mesnim zajednicama. Za početak, četvrtina građana je navela da su upoznati sa nekim aktivnostima koje sprovodi njihova mesna zajednica. Dve trećine građana reklo je da nisu upoznati, dok je svaki deseti ispitanik misli da nema takvih aktivnosti ili da nema mesnih zajednica.³

Da li ste upoznati s nekim aktivnostima koje sprovodi vaša mesna zajednica?

■ Da ■ Ne ■ Misle da nema aktivnosti ili nema MZ ■ Ne zna / Bez odgovora

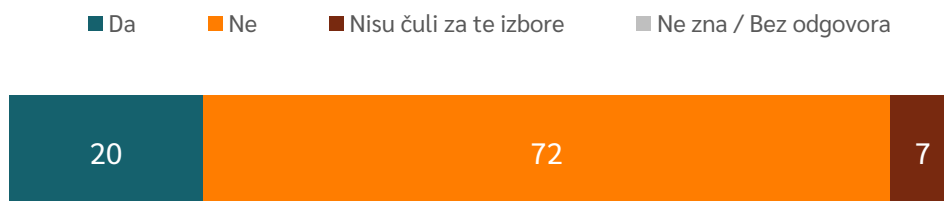

Grafikon 39. Upoznatost sa mesnim zajednicama

Zanimljivo je da je i pored male upoznatosti sa aktivnosti mesnih zajednica ipak petina građana učestvovala je na izborima za savete mesne zajednice, dok četiri petine nije učestvovalo ili nisu ni čuli da ti izbori postoje.

³ Postoje opštine u Srbiji u kojima nema mesnih zajednica ili u kojima one samo formalno postoje.

Da li ste učestvovali na izborima za savete mesne zajednice?

Grafikon 40. Učešće na izborima za mesne zajednice

Na kraju, proverili smo da li su građani učestvovali u zborovima građana, kao obliku neposrednog učešća građana u ostvarivanju lokalne samouprave. Nivo participacije je u ovom slučaju još niži - svega samo jedan od deset građana ističe da su učestvovali u zborovima građana, dok devet od deset ili nije učestvovalo, ili nisu ni čuli za zborove.

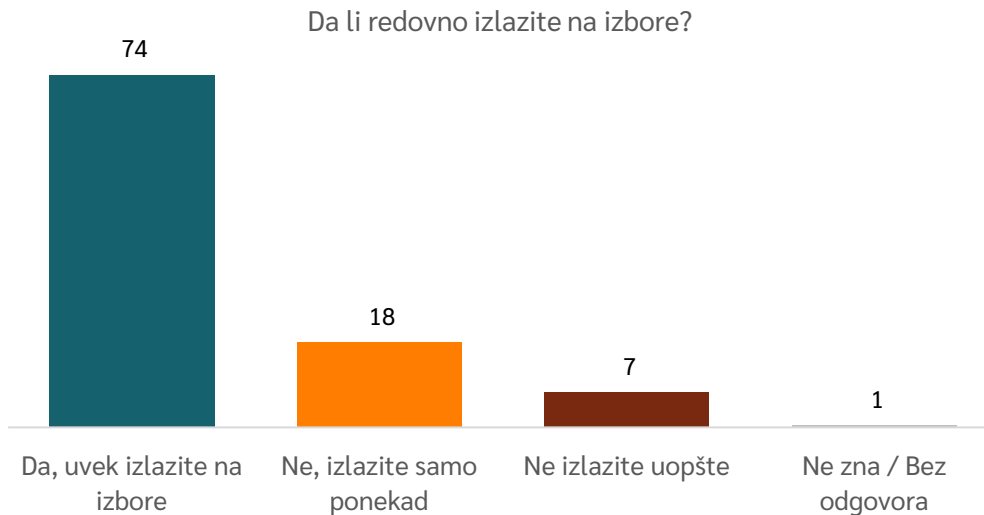
Da li ste učestvovali u zborovima građana u vašoj mesnoj zajednici?

Grafikon 41. Učešće na zborovima mesnih zajednica

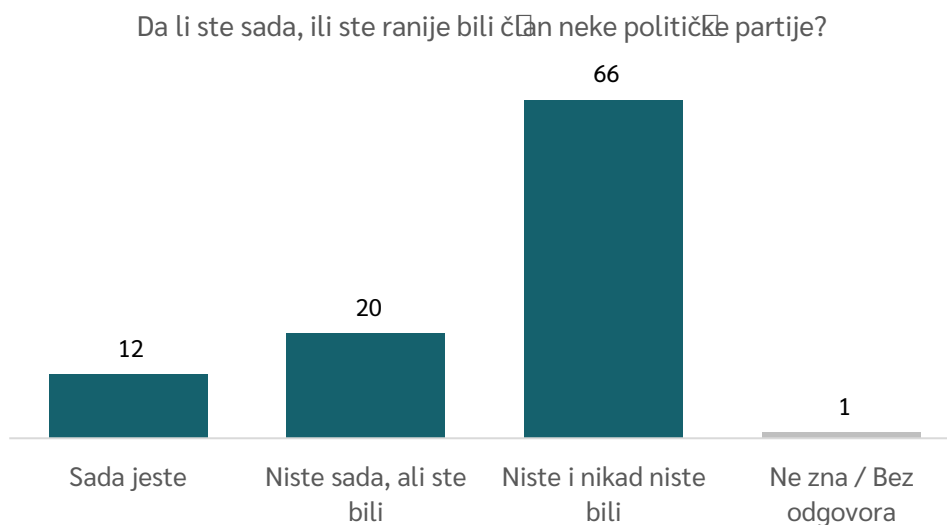
5. Izbori

U javnosti je raširano uverenje o velikoj apstinenciji na izborima, što je delom posledica preuveličanog biračkog spiska. Međutim, na pitanje da li redovno izlaze na izbore, samo sedam procenata građana odgovara da ne izlaze uopšte na izbore. Gotovo svaki peti građanin navodi da izlazi na izbore povremeno, dok tri četvrtine građana kaže da uvek izlaze na izbore.

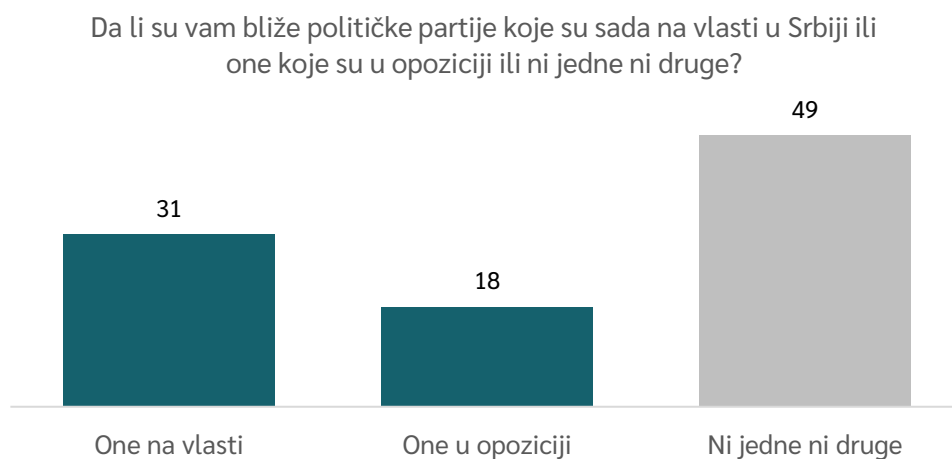
Grafikon 42. Izlaženje na izbore

U pogledu članstva u političkim partijama, dve trećine građana navodi da nisu članovi niti su ikada bili. Svaki peti građanin je nekada bio ali sada ne. Tek 12% ispitanika ističe da su trenutno članovi neke političke partije.

Grafikon 43. Članstvo u partijama

Polovina građana Srbije inklinira nekim političkim partijama, nešto manje od trećine građana kaže da su im bliže stranke na vlasti (31%) dok nešto ispod petine kaže da su to stranke opozicije (18%). Nasuprot tome, polovini građana nisu bliske ni političke partije koje su sada na vlasti u Srbiji niti one koje su u opoziciji (49%). U odnosu na istraživanja iz prethodne godine (koja su obeležena krajem bojkota), i kada se povećavao udeo građana koji inkliniraju partijama u vlasti ili partijama u opoziciji, u ovom istraživanju se ponovo povećao procenat onih kojima nisu bliske ni jedne ni druge partije.

Grafikon 44. Politička inklinacija

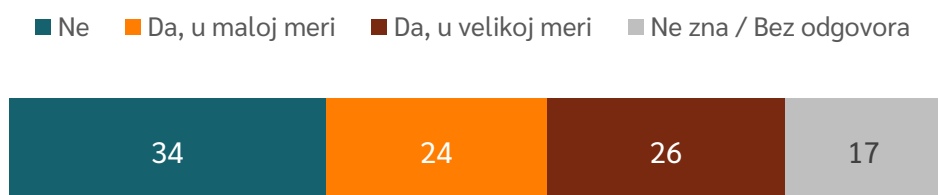
Građani su podeljeni u pogledu ocene kvaliteta izbora održanih u aprilu 2022. godine. Dok 42% građana misli da izbori nisu bili slobodni i pošteni, gotovo isti procenat (44%) veruje da jesu bili slobodni i pošteni. Preostalih 14% građana nisu znali ili nisu želeli da odgovore na ovo pitanje.

Grafikon 45. Slobodni i pošteni izbori

Okolo polovine građana misli da je na izborima održanim u aprilu bilo krađe glasova tokom izbornog dana, u manjoj ili većoj meri, dok trećina građana ističe da nije bilo krađe glasova.

Po vašem mišljenju, da li je na izborima održanim u aprilu bilo krađe glasova tokom izbornog dana?

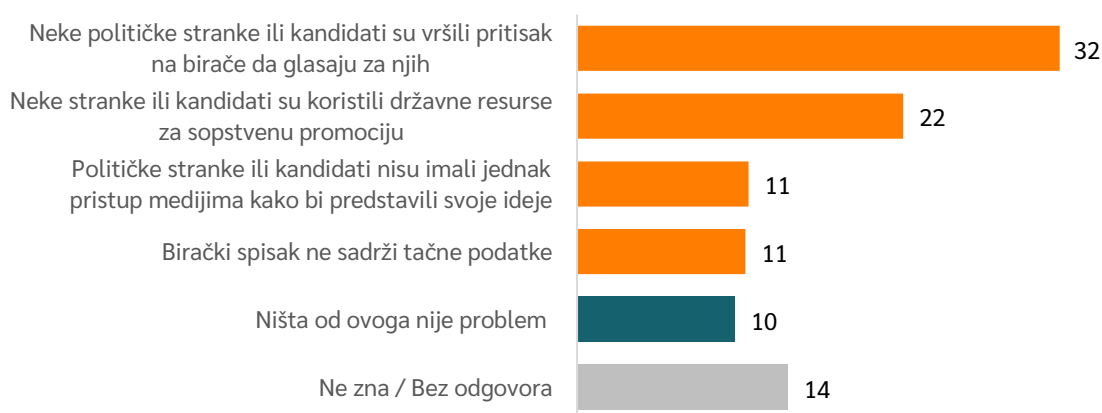

Grafikon 46. Krađa glasova na izborni dan

Da bi se bolje razumeo odnos građana prema različitim izbornim nepravilnostima, zamolili smo ih da od četiri nepravilnosti ili neregularnosti na izborima koje se najčešće spominju u javnosti, izaberu onu za koju misle da je najveći problem za izbore u Srbiji. Najveći procenat građana (32%) rekao je da je najveći problem za izbore u Srbiji to što neke političke stranke ili kandidati vrše pritisak na birače da glasaju za njih.

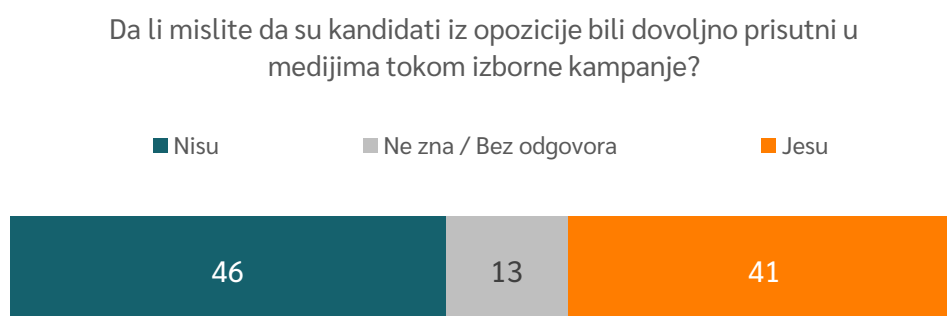
Nešto manji udeo građana (22%) navodi kao najveći problem za izbore to što su neke stranke ili kandidati koristili državne resurse (kao što su državne pozicije, službene prostorije, automobii) za sopstvenu promociju. Preostala dva problema se navode znatno ređe. Po 11% građana kao najveći problem za izbore u Srbiji pominje to što političke stranke ili kandidati nisu imali jednak pristup medijima kako bi predstavili svoje ideje, kao i da birački spisak ne sadrži tačne podatke. Samo 10% građana je navelo da ništa od navedenog ne predstavlja problem.

Navešću vam sada četiri nepravilnosti ili neregularnosti na izborima koje se najčešće spominju, molim vas da mi kažete koja od njih je po vama najveći problem za izbore u Srbiji.

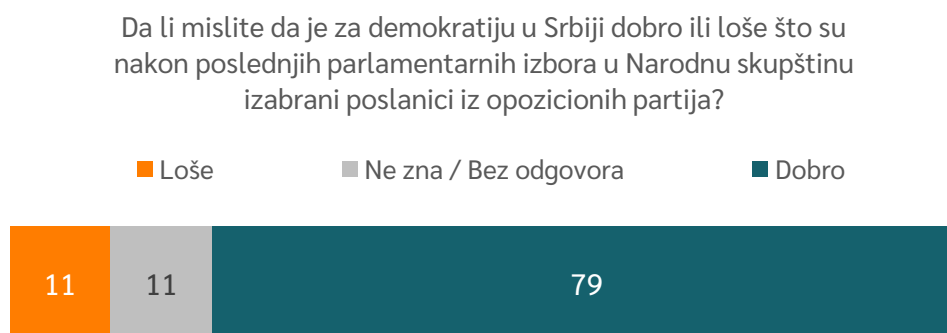
Grafikon 47. Nepravilnosti na izborima

Da bismo bolje razumeli odnos građana prema položaju opozicije, pitali smo ih dodatno da ocene da li su kandidati iz opozicije bili dovoljno prisutni u medijima tokom izborne kampanje. Građani su po ovom pitanju podeljeni na sličan način kao u pogledu opšte ocene kvaliteta izbora održanih u aprilu 2022. godine. Dok 46% građana misli da kandidati iz opozicije nisu bili dovoljno prisutni u medijima, tek nešto manje, 41% misli da jesu bili.

Grafikon 48. Prisustvo opozicije u medijima

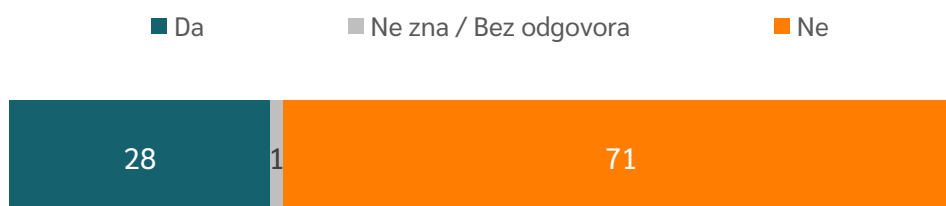
Pošto se nakon perioda bojkota 2019-2022. ponovo konstituisala Narodna skupština u kojoj je znatno prisutna opozicija, proverili smo da li građani misle da je za demokratiju u Srbiji dobro ili loše što su u Narodnu skupštinu izabrani poslanici iz opozicionih partija. Velika većina građana (79%) misli da je za demokratiju dobro što je opozicija u Skupštini, dok tek svaki deseti građanin misli suprotno.

Grafikon 49. Prisustvo opozicije u skupštini

Pošto je u vreme sprovođenja istraživanja bila održana prva posebna sednica Narodne skupštine Republike na kojoj se rasporavljano o Izveštaju o pregovaračkom procesu sa Prištinom i koja je bila praćena u javnosti, pitali smo građane da li su ove godine pratili prenos uživo sednica Narodne skupštine. Velika većina građana, 71% nije pratila prenose, dok je četvrtina navela da je pratila (28%).

Da li ste ove godine pratili prenos uživo sednica Narodne skupštine?

Grafikon 50. Praćenje prenosa skupštine

Nakon izbora održanih trećeg aprila, u vreme istraživanja, proces formiranja Vlade još uvek nije bio završen. Zbog toga smo pitali građane o tome šta misle da je razlog ovako dugog procesa. Gotovo polovina građana veruje da formiranje vlade traje dugo jer je to u interesu vladajuće stranke, dok oko četvrtine smatra da formiranje vlade traje dugo zbog objektivnih okolnosti. Svaki deseti ispitanik navodi da formiranje vlade ne traje predugo, a preostali ispitanici nisu znali ili nisu želeli da odgovore.

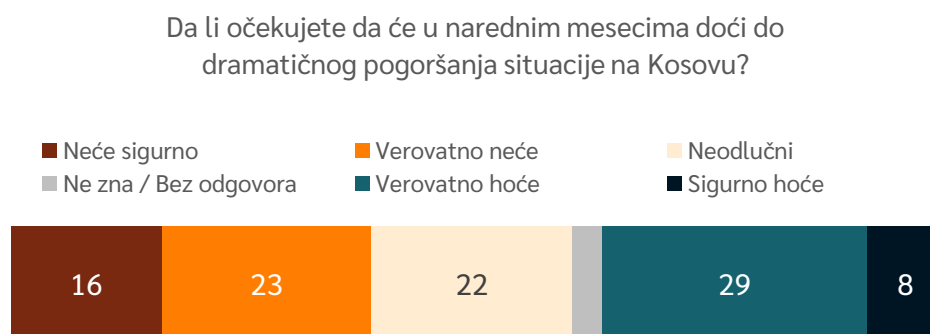
Izbori su održani trećeg aprila, a proces formiranja vlade je trajao više meseci. Koji od ovih stavova je najbliži vašem...

Grafikon 51. Trajanje formiranja vlade

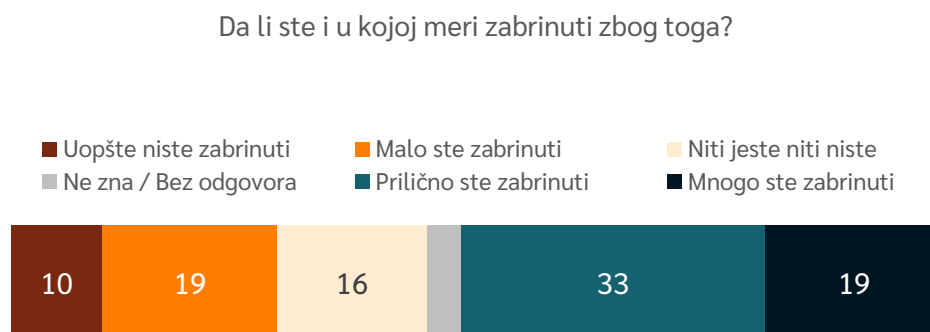
6. Kosovo

Građani su podeljeni u pogledu očekivanja da li će u narednim mesecima doći do dramatičnog pogoršanja situacije na Kosovu. Dok 39% građana misli da sigurno ili verovatno neće doći do pogoršanja, 37% misli da verovatno ili sigurno hoće, a preostala petina građana je neodlučna.

Grafikon 52. Pogoršanje situacije na Kosovu

Polovina građana (52%) koji misle da bi moglo doći do pogoršanja situacije na Kosovu je prilično ili mnogo zabrinuta, dok tek svaki deseti uopšte nije zabrinut.

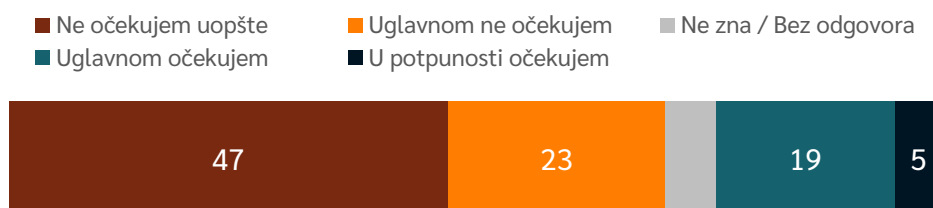

Grafikon 53. Zabrinutost zbog pogoršanja situacije na Kosovu

Sledeća grupa pitanja ticala se dijaloga između Srbije i Kosova. Istražili smo u kojoj meri građani očekuju da će dijalog dovesti do rešenja koje će obezbediti trajnu stabilnost i mir. Čak 70% građana Srbije uopšte ili uglavnom ne očekuje da će dijalog sa Kosovom dovesti do trajne stabilnosti i mira. Svaki četvrti veruje suprotno. Samo 5% građana u potpunosti očekuje da dijalog dovede do trajne stabilnosti i mira, a 19% uglavnom očekuje takvo rešenje.

U kojoj meri očekujete da će dijalog između Srbije i Kosova dovesti do rešenja koje će obezbediti trajnu stabilnost i mir?

Grafikon 54. Očekivanja od dijaloga sa Kosovom

U javnosti se poslednjih godina govorilo o različitim rešenjima za Kosovo, te je ispitano koliko bi za građane bila prihvatljiva određena rešenja. Jedino što je prihvatljivo za većinu stanovnika Srbije jeste da se dijalog sa Kosovom nastavi, ali bez vremenskog ograničenja i bez priznanja nezavisnosti na stolu. Skoro dve trećine građana (62%) kaže da je ovo uglavnom (22%) ili potpuno prihvatljivo (čak 40%). Nasuprot tome, svega petina (18%) je istakla da ovo uglavnom ili uopšte nije prihvatljivo za njih lično.

U vezi s dva rešenja u kojima Srbija odustaje od dijaloga i zaoštrava odnose sa Zapadom, građani su imali slične stavove. Gotovo četvrtina (24%) građana rekla je da je njima lično prihvatljivo da Srbija uz podršku Rusije povрати Kosovo, a da zaoštří odnose sa Zapadom, dok je to bilo potpuno ili uglavnom neprihvatljivo za više od polovine građana (55%). Slični nalazi su dobijeni za rešenje po kome Srbija odustaje od dijaloga i zamrzava sukob sa Kosovom iako to blokira evropske integracije Srbije - petina građana kaže da je to za njih prihvatljivo, dok 55% ističe da nije.

Rešenje po kome se Srbija i Kosovo međusobno priznaju u postojećim granicama i postaju članice EU prihvatljivo je za petinu građana (21%), ali čak 63% građana kaže da je to za njih neprihvatljivo.

Preostala dva rešenja se čine najmanje prihvatljivim. Rešenje o kome se govori u kontekstu najnovijih predloga Francuske i Nemačke, da Srbija ne prizna Kosovo, ali da mu dozvoli članstvo u međunarodnim organizacijama, prihvatljivo je za 17% građana, a neprihvatljivo za 65%. Konačno, rešenje o kome se govorilo prethodnih godina, razgraničenje Srbije i Kosova, pri čemu bi sever Kosova trebalo da pripadne Srbiji, a deo

Preševa i Bujanovca nezavisnom Kosovu, prihvatljivo je samo za 16% građana, a neprihvatljivo za dve trećine.

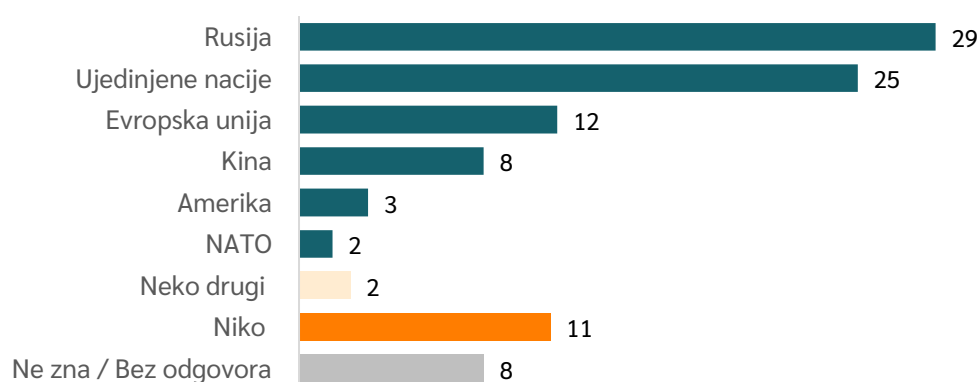
Poslednjih par godina u javnosti se govorilo o različitim rešenjima za Kosovo. Pročitacu van šest rešenja a vi mi recite koliko bi svako od njih bilo vama lično prihvatljivo

Grafikon 55. Stavovi prema rešenjima za Kosovo

Istražili smo koji su to međunarodni akteri koji bi, po mišljenju građana, trebalo da budu prisutniji u dijalogu Srbije i Kosova. Najveći procenat građana (29%) navodi Rusiju, a odmah zatim i Ujedinjene nacije (25%). Znatno manji udeo građana ističe da bi to trebalo da budu zapadne države - Evropska unija (12%), ali i Kina (8%). Sjedinjene Američke Države i NATO navodi samo po koji procenat građana. Jedan od deset građana (11%) smatra da nema aktera koji bi trebalo da budu aktivniji u dijalogu.

Koji od ovih međunarodnih aktera bi po vama trebalo da bude prisutniji u dijalogu Srbije i Kosova?

Grafikon 56. Prisustvo stranih aktera u dijalogu

Sledećom grupom pitanja želeli smo da bolje razumemo na koji način građani Srbije vide svoju ulogu u vezi s odnosima Srbije i Kosova. Pre svega, građani Srbije misle da nisu dovoljno obavešteni o dijalogu, ali žele da se pitaju o potencijalnim rešenjima. Najveći procenat građana (79%) složio se sa stavom da građani Srbije ne znaju dovoljno o dijalogu sa Kosovom i da treba da budu bolje obavešteni. Osim toga, 74% građana smatra da bi svaki potencijalni dogovor sa Kosovom trebalo da bude potvrđen na referendumu.

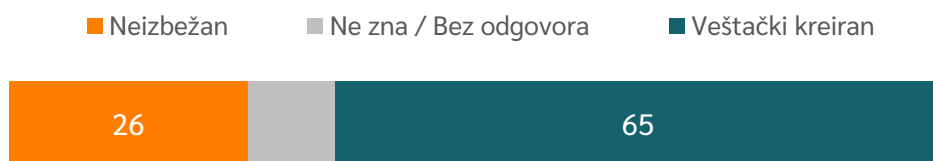
Građani Srbije vide tenzije sa Kosovom kao prepreku u rešavanju njihovih problema (58%), a mogućnost dogovora sa Kosovom kao priliku za bolji život (57%). Konačno, jedini stav kod koga je bilo više negativnih nego pozitivnih odgovora tiče se ličnog zalaganja građana. Tek 32% građana ističe da su spremni da izdvoje deo ličnih primanja da pomognu zaštiti srpskih interesa na Kosovu, dok se više od polovine (56%) nije složilo.

Grafikon 57. Stavovi o dijalogu i Kosovu

Želeli smo da razumemo na koji način građani Srbije vide prirodu sukoba na Kosovu, kao instrumentalni, veštački kreiran voljom političkih elita, ili esencijalni, determinisan istorijom. Dve trećine građana (65%) smatra da su sukob Albanaca i Srba na Kosovu veštački kreirali političari, a tek četvrtina, 26% da je bio neizbežan.

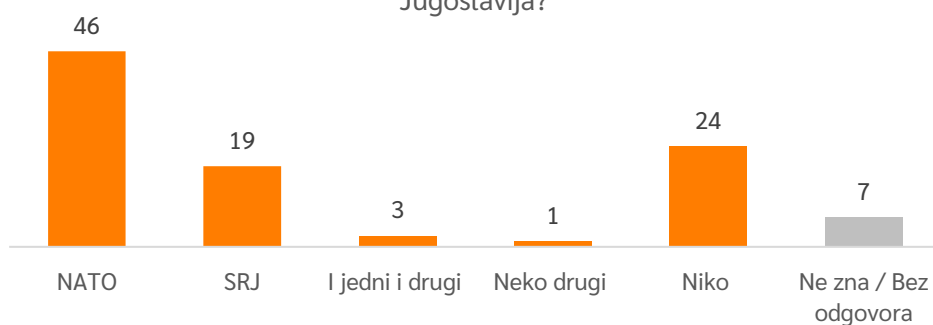
Da li mislite da je sukob Albanaca i Srba na Kosovu bio neizbežan, ili su ga veštački kreirali političari?

Grafikon 58. Uzrok sukoba na Kosovu

Drugo pitanje ticalo se skorije istorije. Pitali smo građane da li misle da je u ratu 1999. godine pobedio NATO ili SR Jugoslavija. Gotovo polovina građana (46%) odgovorila je da je u ratu 1999. godine pobedio NATO, a 24% da nije pobedio niko. Da je u ratu 1999. pobedila SR Jugoslavija misli petina građana Srbije, odnosno 19%.

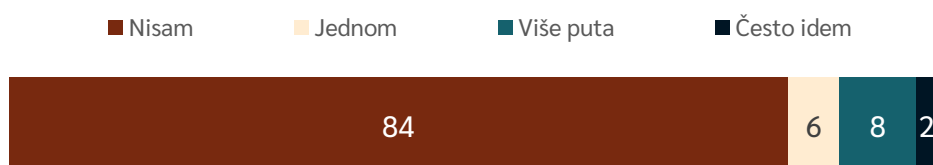
Da li mislite da je u ratu 1999. godine pobedio NATO ili SR Jugoslavija?

Grafikon 59. Pobednik u ratu 1999.

Zanimalo nas je i koliko su često građani Srbije bili na Kosovu posle 1999. godine. Ogroman procenat građana Srbije (84%) nije bio na Kosovu posle 1999. godine, 6% je bilo samo jednom, 8% više puta, dok je samo 2% odgovorilo da često ide na Kosovo.

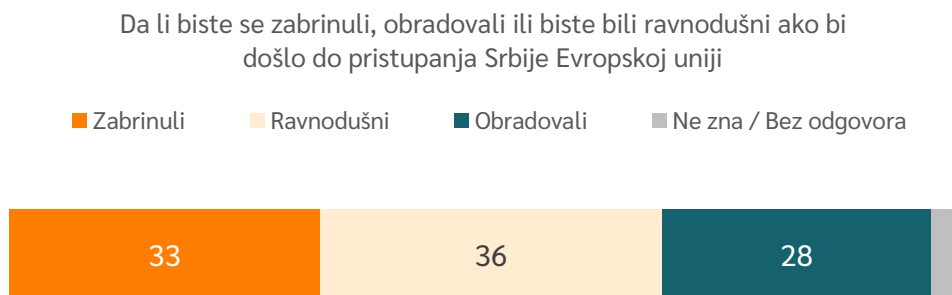
Da li ste i koliko često bili na Kosovu posle 1999. godine?

Grafikon 60. Posete Kosovu posle 1999.

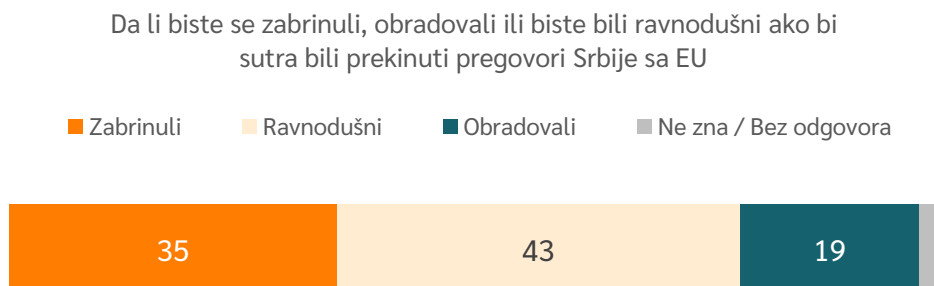
7. Spoljna politika

U delu istraživanja koji se ticao spoljnopolitičkih stavova, pošli smo od pitanja kako bi se građani osećali ukoliko bi došlo do velikih spoljnopolitičkih promena ili zaokreta. Građani su pretežno podeljeni oko toga kako bi se osećali ako bi došlo do pristupanja Srbije Evropskoj uniji, sa 28% koji bi se obradovali, 33% koji bi se zabrinuli, i čak 36% koji bi bili ravnodušni prema ovom događaju. U poređenju sa majem ove godine, isti je procenat onih koji bi se obradovali, a povećao se procenat ravnodušnih.

Grafikon 61. Pristupanje Evropskoj uniji

Stavovi građana su nešto drugačiji o pitanju prekida pregovora Srbije sa Evropskom unijom. Najviše bi bilo onih koji se osećaju ravnodušno prema prekidu pregovora sa EU, 43%, dok bi bilo više onih koji bi se zabrinuli (35%) nego onih koji bi se obradovali, tek 19%.

Grafikon 62. Prekid pregovora sa EU

Na pitanje kako bi se građani osećali ako bi došlo do odustajanja od EU i formiranja saveza sa Rusijom, odgovori su slični kao i po pitanju pristupanja EU - 35% bi se zabrinulo, 33% bi bilo ravnodušno a 28% bi se obradovalo.

Da li biste se zabrinuli, obradovali ili biste bili ravnodušni ako bi došlo do odustajanja od EU i formiranja saveza sa Rusijom

■ Zabrinuli   ■ Ravnodušni   ■ Obradovali   ■ Ne zna / Bez odgovora

Grafikon 63. Savez sa Rusijom

Ako bi Srbija priznala Kosovo kao nezavisnu državu, a zauzvrat postala članica EU, većina građana, dve trećine, bila bi zabrinuta, dok bi se tek svaki deseti građanin obradovao, a petina bi bila ravnodušna.

Da li biste se zabrinuli, obradovali ili biste bili ravnodušni ako bi Srbija priznala Kosovo kao nezavisnu državu, a zauzvrat postala članica EU

■ Zabrinuli   ■ Ravnodušni   ■ Obradovali   ■ Ne zna / Bez odgovora

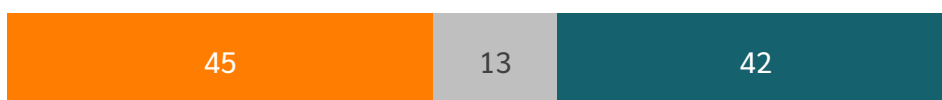

Grafikon 64. Priznanje Kosova

Uprkos pomenutoj ravnodušnosti prema pristupanju Evropskoj uniji, većina građana ima jasan stav o potencijalnom referendumu o pristupanju. Građani su gotovo ravnomerno podeljeni, sa 42% koji bi glasali za ulazak u EU i 45% koji bi glasali protiv ulaska.

Kako biste glasali ako bi sledeće nedelje bio referendum za ulazak Srbije u Evropsku uniju?

■ Protiv ulaska u EU   ■ Ne zna / Bez odgovora   ■ Za ulazak u EU

Grafikon 65. Glas na EU referendumu

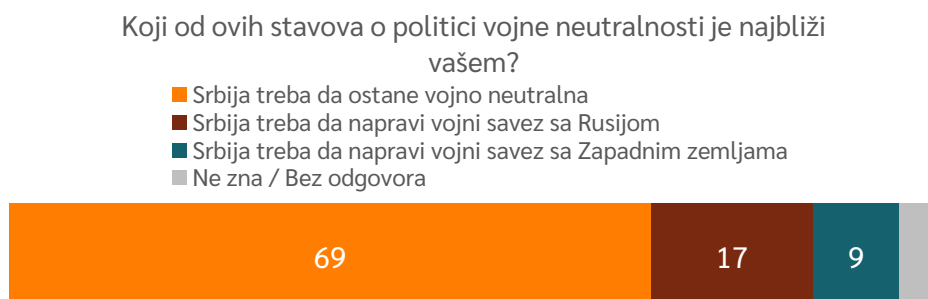
Pitali smo građane i da li imaju članove porodice koji žive, rade ili se školuju u zemljama EU ili u Rusiji. Najveći broj građana (70%) odgovorio je da nema članove porodice u ovim

zemljama, dok je više od četvrtine građana (27%) odgovorilo da ima porodicu u Evropskoj uniji. Svega tri odsto građana odgovorilo je da ima članove porodice koji žive, rade ili se školuju ili samo u Rusiji, ili i u EU i u Rusiji.

Grafikon 66. Članovi porodice u EU ili Rusiji

Takođe su nas zanimali stavovi građana Srbije o politici vojne neutralnosti, odnosno alternativama - ulaženju u vojne saveze sa Zapadom ili sa Rusijom. Više od dve trećina građana (69%) misli da Srbija treba da ostane vojno neutralna, petina (19%) smatra da Srbija treba da napravi vojni savez sa Rusijom, dok tek svaki deseti građanin misli da Srbija treba da napravi vojni savez sa Zapadnim zemljama (9%).

Grafikon 67. Stav o vojnoj neutralnosti

Iako se od početka rata u Ukrajini intenzivirao, pritisak na Srbiju da se opredeli u širem sukobu Zapada i Rusije traje već duže vreme. Zbog toga smo pitali građane na koji način vide ove pritiske. Velika većina građana (71%) se uglavnom ili potpuno složila da Zapad vrši pritisak na Srbiju da okrene leđa Rusiji, dok se 14% uopšte ili uglavnom ne slaže sa tim stavom.

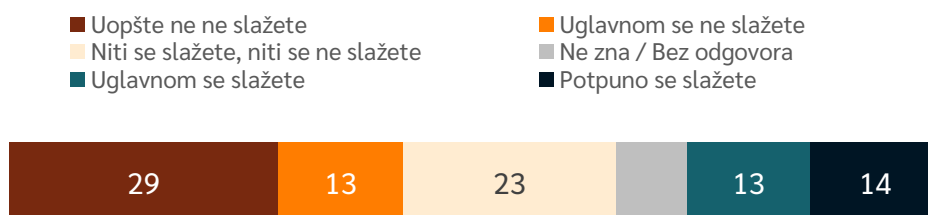
Zapad vrši pritisak na Srbiju da okrene leđa Rusiji

Grafikon 68. Pritisak Zapada na Srbiju

Sa druge strane, znatno manji udeo građana smatra da postoji pritisak i iz suprotnog smera. Svega četvrtina građana (27%) se slaže sa stavom da Rusija vrši pritisak na Srbiju da odustane od evropskih integracija, dok se 42% ne slaže sa tim stavom, uopšte ili uglavnom.

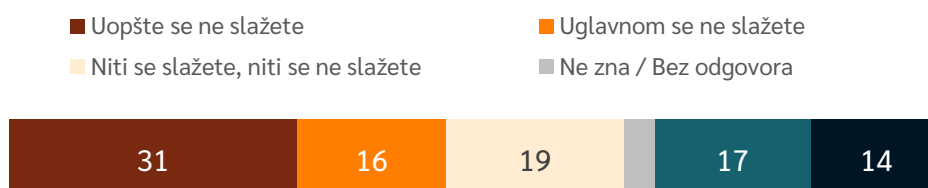
Rusija vrši pritisak na Srbiju da odustane od evropskih integracija

Grafikon 69. Pritisak Rusije na Srbiju

Sledeća pitanja ticala su se položaja Srbije u regionu i odnosa sa susedima. Gotovo polovina građana (47%) ne slaže se sa tvrdnjom da je Srbija ekonomski i vojno najmoćnija država u regionu, dok se jedna trećina (31%) slaže sa tom tvrdnjom, a petina (19%) je neodlučna.

U kojoj meri se slažete sa sledećom tvrdnjom da je Srbija ekonomski i vojno najmoćnija država u regionu?

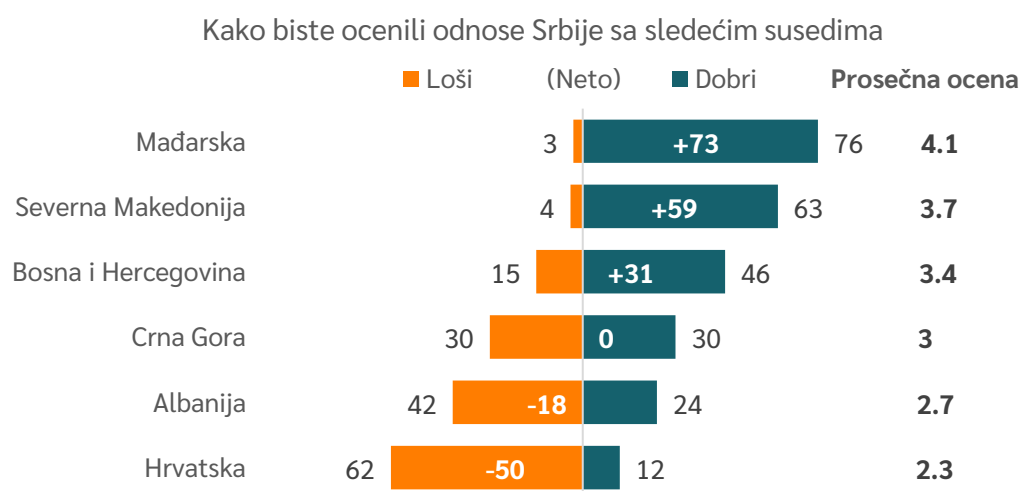

Grafikon 70. Položaj Srbije u regionu

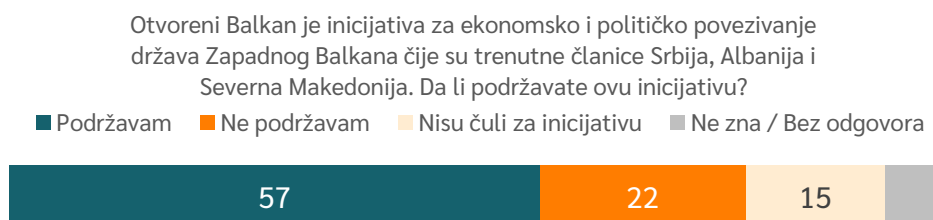
Ispitali smo i ocenu odnosa Srbije sa zemljama regiona. Ubedljivo najbolju ocenu od šest ponuđenih država ima Mađarska, sa kojom su odnosi dobri po mišljenju 76% građana, a loši samo iz ugla 3%. Slična je situacija i sa Severnom Makedonijom, sa kojom Srbija ima dobre odnose za 63% građana, a loše za samo 4%. Odnosi Srbije i Bosne i Hercegovine su još uvek za više građana dobri (46%) nego loši (15%).

Građani Srbije su podeljeni u oceni odnosa sa Crnom Gorom, 30% ih ocenjuje kao dobre a 30% kao loše, dok su za najveći procenat građana odnosi osrednji. Odnose Srbije sa Albanijom i Hrvatskom građani ocenjuju pretežno negativno. Četvrtina građana misli da su odnosi sa Albanijom dobri, ali mnogo više (42%) misli da su loši. Na začelju su odnosi sa Hrvatskom, za koju je samo 12% građana reklo da su dobri, a čak 62% je reklo da su loši.

Grafikon 71. Odnosi Srbije sa susedima

Na kraju su građani pitani i o Otvorenom Balkanu, kao inicijativi za ekonomsko i političko povezivanje država Zapadnog Balkana, čije su članice Srbija, Albanija i Severna Makedonija. Više od polovine građana (57%) reklo je da podržava ovu inicijativu, dok je jedna petina (22%) odgovorila da ne podržava. Ostali građani nisu čuli za ovu inicijativu, nisu znali ili nisu odgovorili.

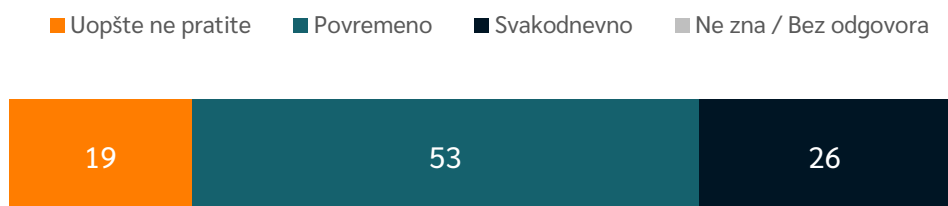

Grafikon 72. Otvoreni Balkan

8. Rat u Ukrajini

U poslednjem delu istraživanja, ispitali smo stavove građana prema ratu u Ukrajini, kao i o tome na koji način se rat reflektovao na položaj Srbije i njih lično. Prvo nas je zanimalo da li, koliko i putem kojih kanala se građani Srbije informišu o Ukrajini. Većina građana Srbije (80%) prati dešavanja u Ukrajini, povremeno ili svakodnevno, dok petina ne prati uopšte. U maju ove godine 81% je reklo da prate dešavanja u Ukrajini.

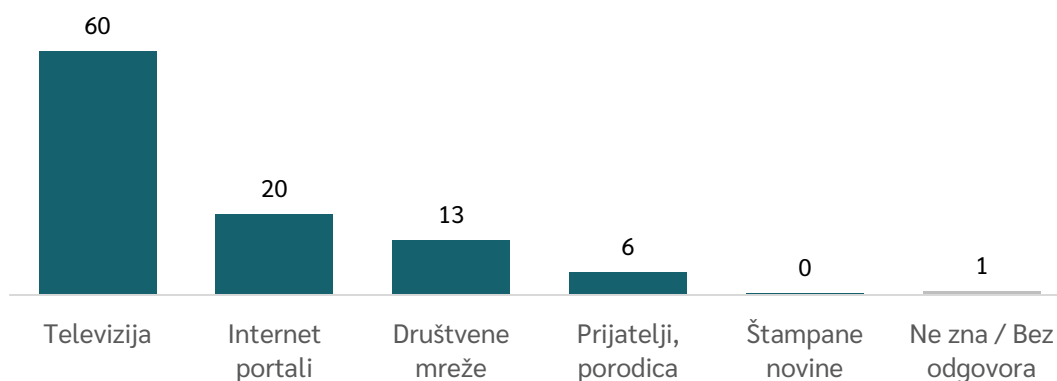
Da li pratite dešavanja u Ukrajini?

Grafikon 73. Dešavanja u Ukrajini

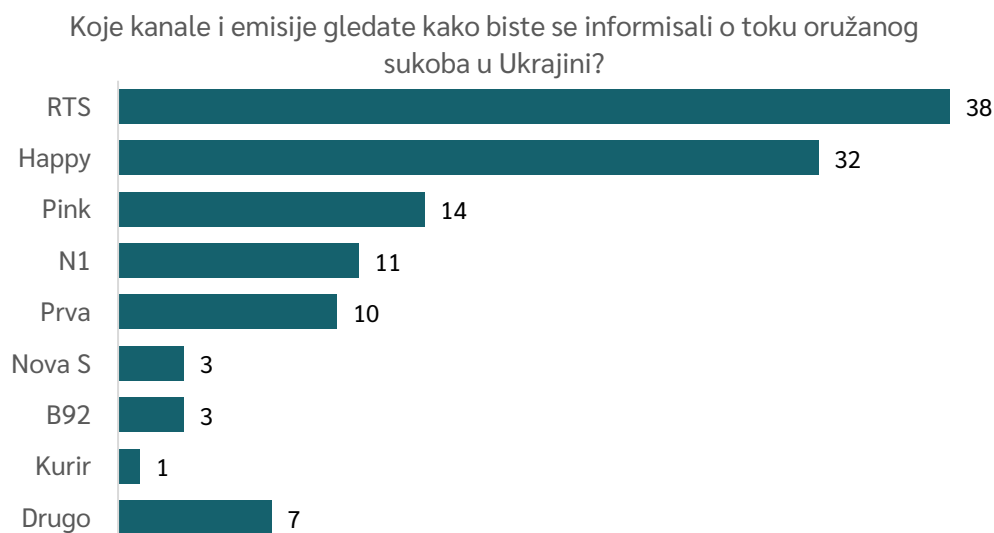
Građani koji prate dešavanja u Ukrajini, kao glavni izvor informacija najčešće navode televiziju (60%), a u znatno manjoj meri i internet portale (20%), društvene mreže (13%). Razgovore sa porodicom i prijateljima kao glavni zvor informacija pominje 6% građana.

Koji je vaš glavni izvor informacija o toku oružanog sukoba u Ukrajini?

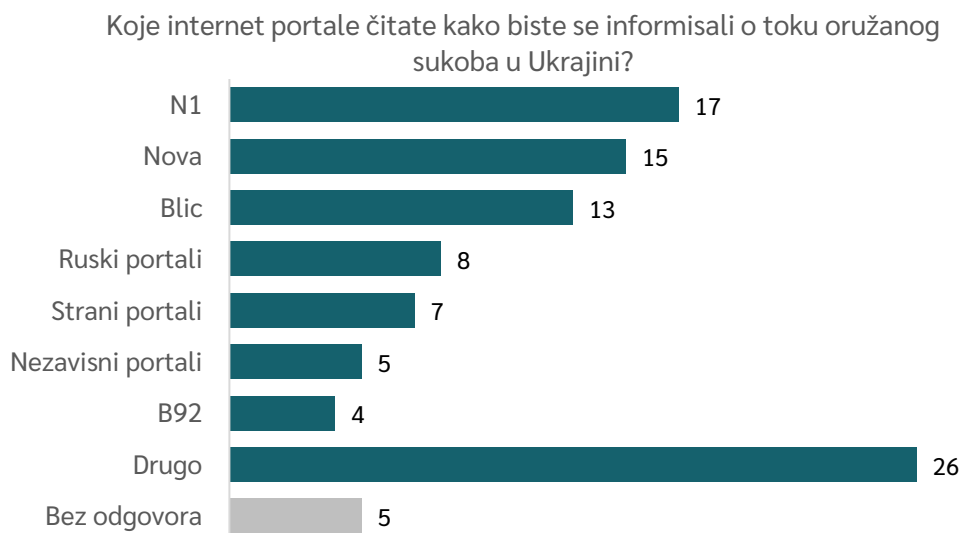
Grafikon 74. Informisanje o ratu u Ukrajini

Građani koji prate dešavanja u Ukrajini putem televizije najčešće navode RTS (38%) i Happy televiziju (32%), dok je manji procenat građana naveo Pink, N1 i Prvu, a tek po nekoliko procenata ostale televizije.

Grafikon 75. Televizije i informisanje o Ukrajini

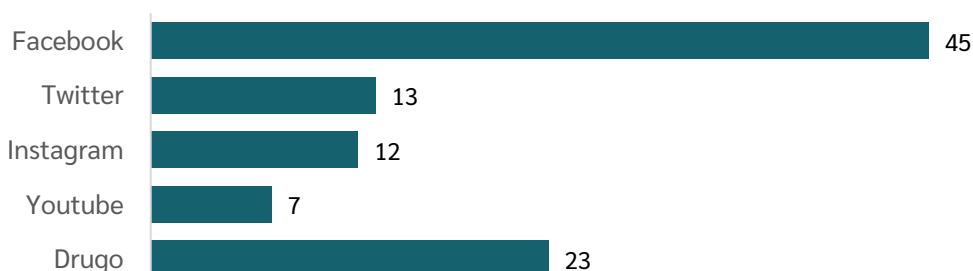
Oni koji prate dešavanja u Ukrajini putem internet portala najčešće to čine preko portala N1 i Nova, nešto manje preko Blica, a zatim preko ruskih, pa ostalih stranih i domaćih nezavisnih portala.

Grafikon 76. Internet portali i informisanje o Ukrajini

Manji procenat građana prati dešavanja u Ukrajini putem društvenih mreža. Među njima, gotovo polovina navodi Facebook, dok je znatno manji procenat građana naveo Twitter, Instagram i druge mreže.

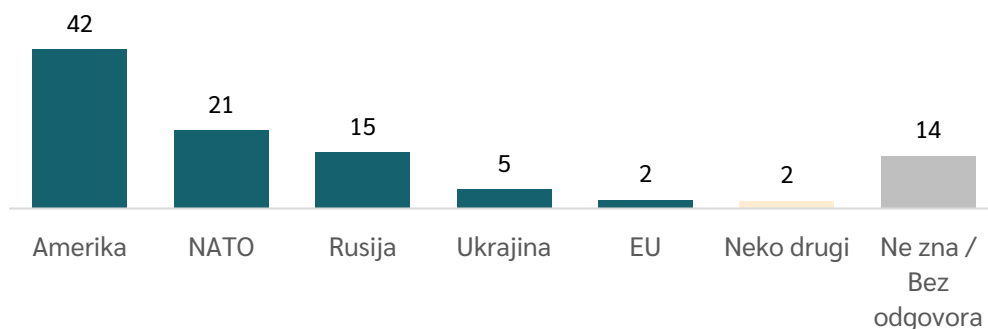
Koje društvene mreže koristite kako biste se informisali o toku oružanog sukoba u Ukrajini?

Grafikon 77. Društvene mreže i informisanje o Ukrajini

Najveći udeo građana, skoro dve trećine (64%), vidi Zapad - Sjedinjene države, NATO i Evropsku uniju, kao aktere najodgovornije za oružani sukob u Ukrajini. Znatno manji procenat (15%) naveo je Rusiju kao najodgovorniju, dok je 5% navelo Ukrajinu.

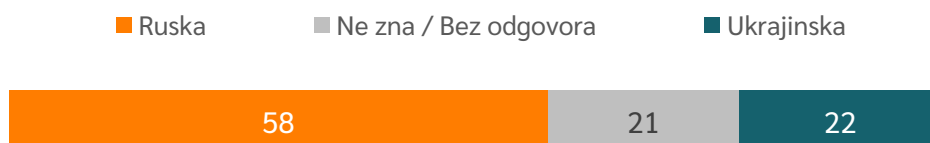
Za koga od navedenih aktera mislite da je najodgovorniji za oružani sukob u Ukrajini?

Grafikon 78. Odgovornost za sukob u Ukrajini

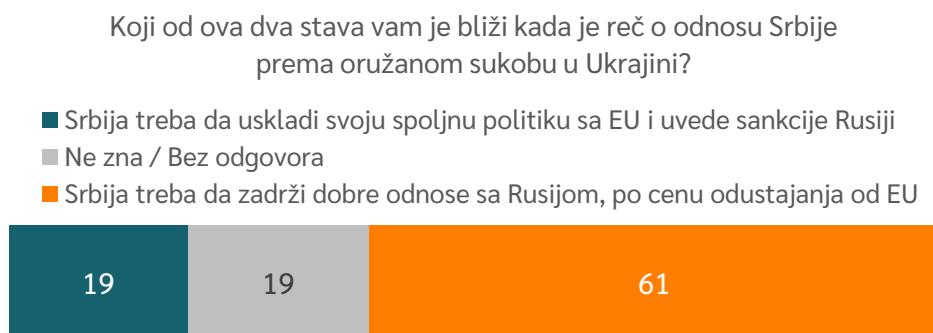
Kada smo pitali građane da se opredele, čija pozicija im je bliža u oružanom sukobu u Ukrajini, više od polovine (58%) navelo je da im je bliža ruska pozicija, a petina (22%) da su naklonjeniji ukrajinskoj strani. Dodatno, petina nije znala ili nije želela da odgovori na ovo pitanje. U maju ove godine, dve trećine (66%) ispitanika su navodile da im je, kada bi morali da se opredele, bliža ruska pozicija u sukobu, a samo 12% se tada opredeljivalo za ukrajinsku stranu.

Kada biste morali da se opredelite, čija pozicija vam je bliža u ovom oružanom sukobu?

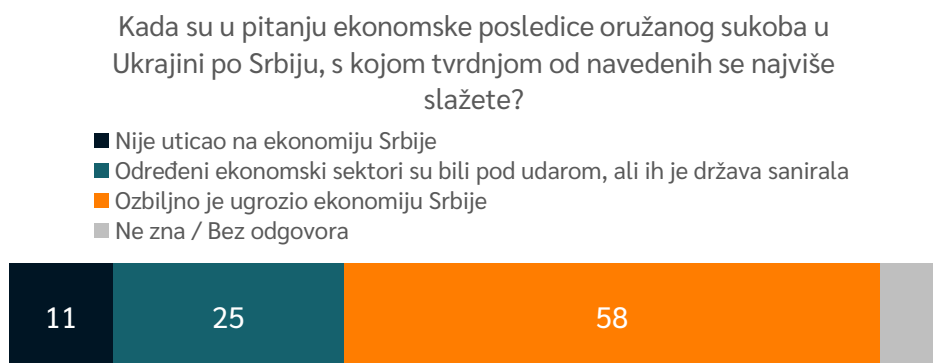
Grafikon 79. Ruska i ukrajinska strana u sukobu

U vezi s odnosom Srbije prema ratu u Ukrajini, šest od deset građana (61%) smatra da im je bliža pozicija da Srbija treba da zadrži dobre odnose sa Rusijom, po cenu odustajanja od EU, dok manji deo (19%) smatra da Srbija treba da uvede sankcije Rusiji i uskladi svoju spoljnu politiku sa EU. Isti procenat (19%) nije znao ili nije želeo da odgovori na ovo pitanje. U maju ove godine, na slično pitanje, samo 9% građana je reklo da misli da Srbija treba da uskladi svoju spoljnu politiku sa EU i uvede sankcije Rusiji.

Grafikon 80. Odnos Srbije prema ratu u Ukrajini

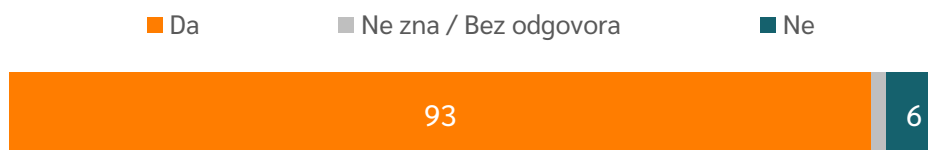
Kada su u pitanju ekonomske posledice oružanog sukoba u Ukrajini po Srbiju, više od polovine građana (58%) smatra da je rat ozbiljno ugrozio ekonomiju Srbije. Četvrtina građana misli da su određeni ekonomski sektori bili pod udarom, ali da ih je država sanirala. Tek svaki deseti građanin misli da rat nije uticao na ekonomiju Srbije.

Grafikon 81. Ekonomske posledice rata

Kao ekonomska posledica rata u Ukrajini, ogroman procenat građana (93%) očekuje da će tokom predstojeće zime u Srbiji dodatno porasti cene namirnica, struje i goriva, dok samo 6% misli da se to neće desiti.

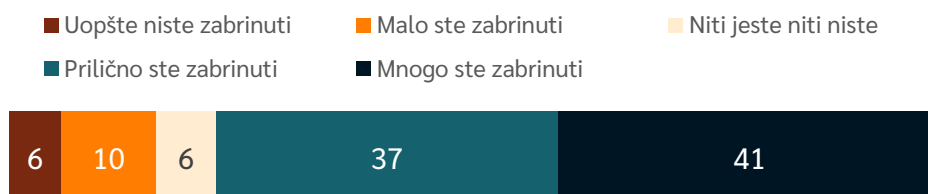
Da li očekujete da će tokom ove zime u Srbiji dodatno porasti
cene namirnica, struje i goriva?

Grafikon 82. Očekivanje poskupljenja

Oni koji misle da će doći do dodatnih poskupljenja, u velikoj meri iskazuju i zabrinutost zbog toga - njih četiri od pet (78%) je prilično ili mnogo zabrinuto.. Nasuprot tome, svega šest odsto njih je reklo da nisu uopšte zabrinuti.

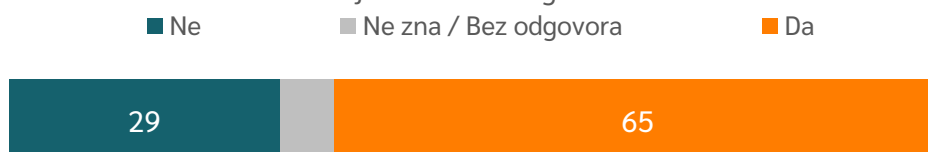
Da li ste i u kojoj meri zabrinuti zbog toga?

Grafikon 83. Zabrinutost zbog poskupljenja

Za razliku od gotovo sveprisutnog očekivanja o rastu cena, dve trećine građana rekly su da očekuju nestašica struje i energenata predstojeće zime, dok je nešto manje od trećine reklo da ih ne očekuje.

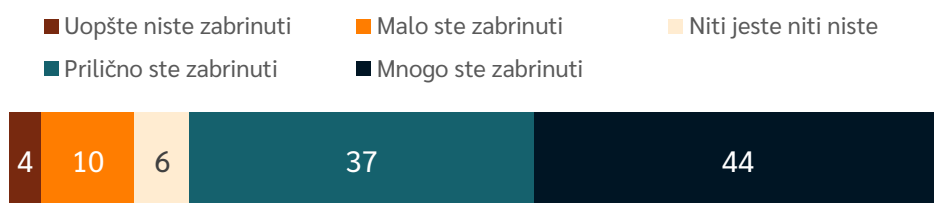
Da li očekujete da će tokom ove zime u Srbiji biti nestašice
struje i ostalih energenata?

Grafikon 84. Očekivanje nestašica

Slično kao i kod poskupljenja, velika većina onih koji očekuju nestašice su prilično ili mnogo zabrinuti zbog toga (čak 81%), dok samo 4 odsto nije uopšte zabrinuto.

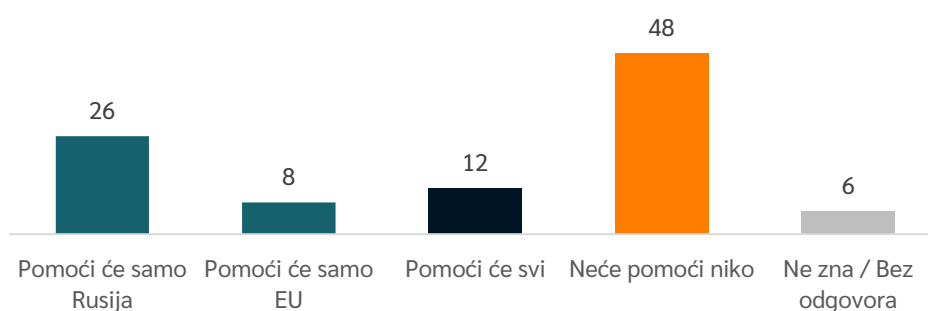
Da li ste i u kojoj meri zabrinuti zbog toga?

Grafikon 85. Zabrinutost zbog nestašica

Na kraju, pitali smo građane da li očekuju da će EU ili Rusija pomoći Srbiji ukoliko dođe do nestašice struje i ostalih energenata. Građani su podeljeni između toga da će Srbija dobiti spoljnu pomoć ukoliko dođe do nestašica struje i energenata (46%) i onih koji misle da pomoć neće doći (48%). Među onima koji očekuju pomoć, najviše ih očekuje da će pomoć doći samo iz Rusije, 26%, zatim da će pomoći i Rusija i EU (12%) i najmanje onih koji očekuju pomoć samo od EU (8%).

Da li očekujete da će EU ili Rusija pomoći Srbiji ukoliko dođe do nestašice struje i ostalih energenata?

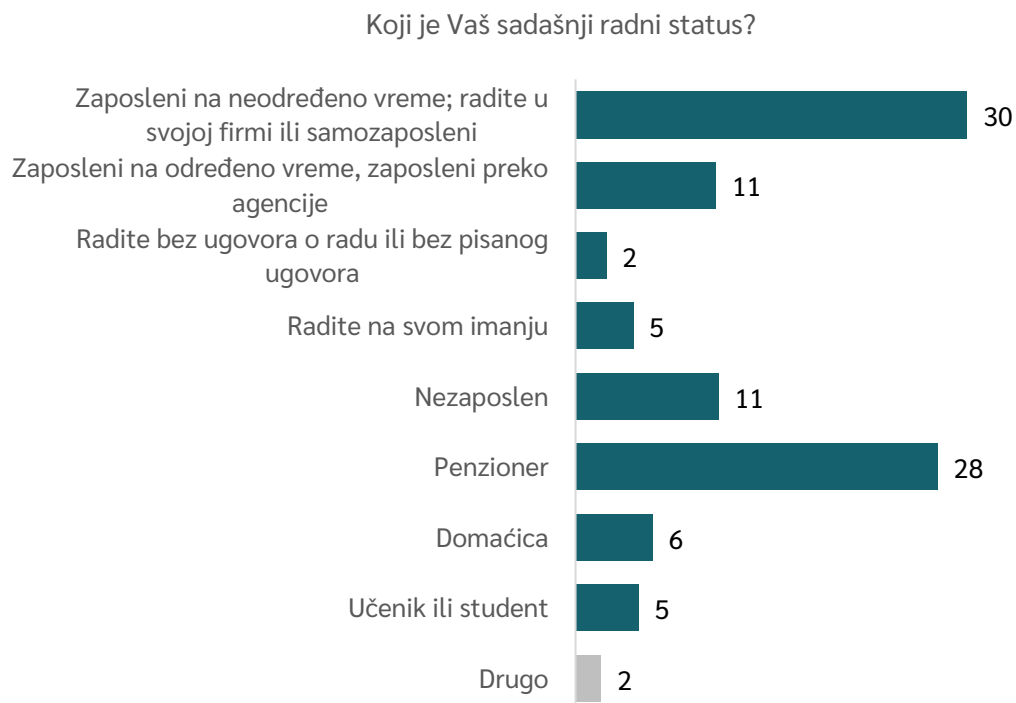
Grafikon 86. Pomoć od EU i Rusije

9. Demografija

U istraživanju su sakupljeni i odgovori ispitanika na osam socio-demografskih pitanja: o najvišem nivou obrazovanja koje su ostvarili, trenutnom radnom statusu, finansijskoj situaciji porodice, trenutnom bračnom statusu i broju članova domaćinstva, nacionalnoj identifikaciji, odnosu prema religiji i prisustvu verskim službama.

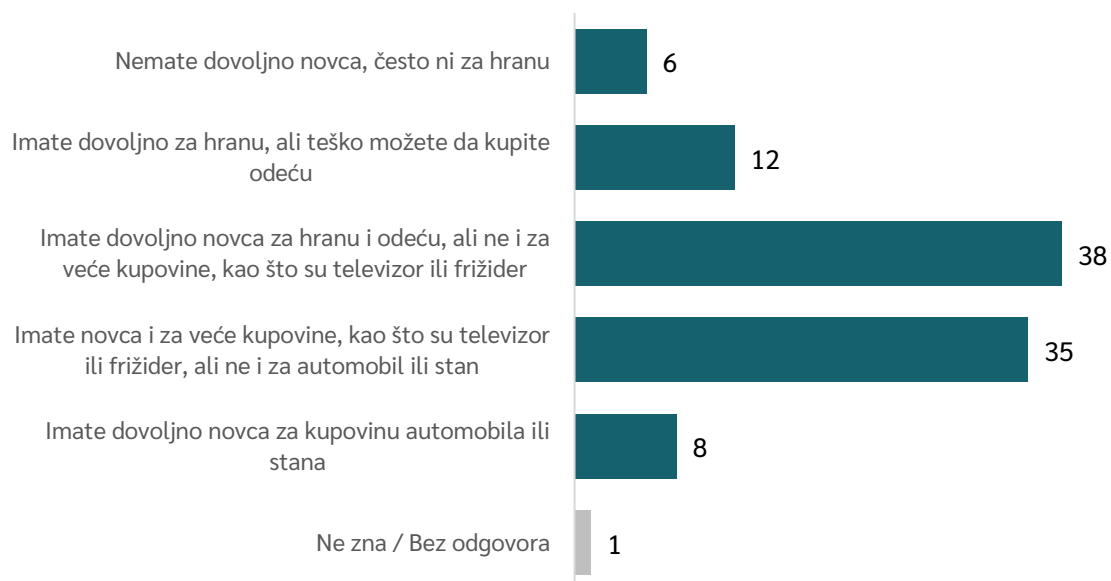
Grafikon 87. Obrazovanje

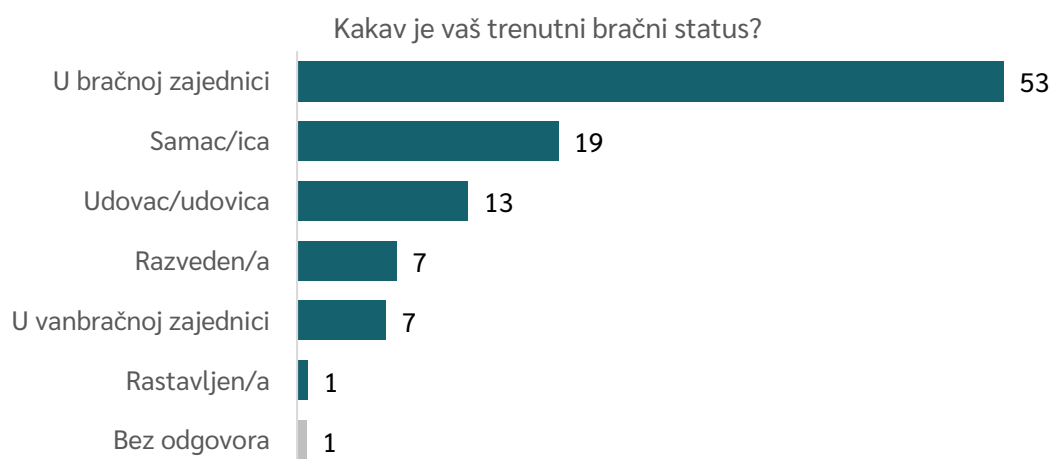
Grafikon 88. Radni status

Koji od ovih odgovora najbolje opisuje finansijsku situaciju Vaše porodice?

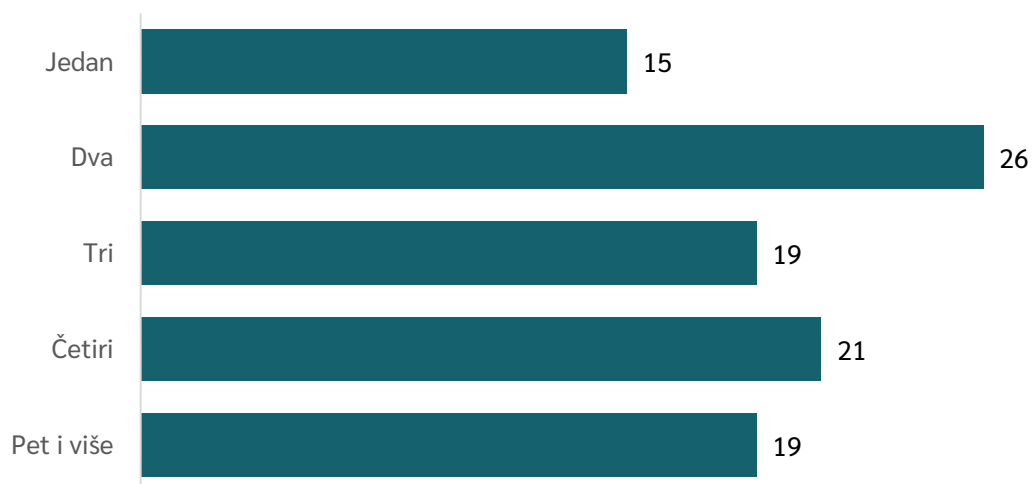

Grafikon 89. Finansijska situacija

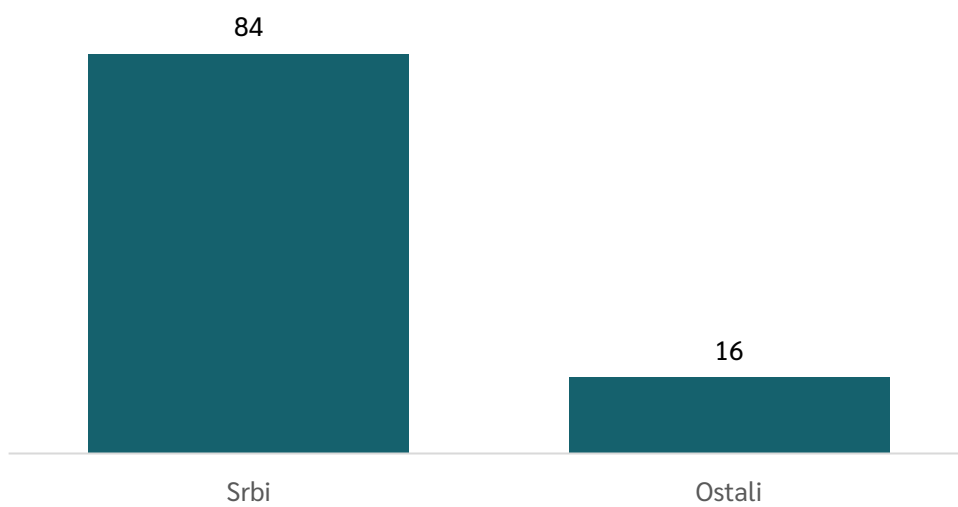
Grafikon 90. Bračni status

Koliko u Vašem domaćinstvu ima članova?

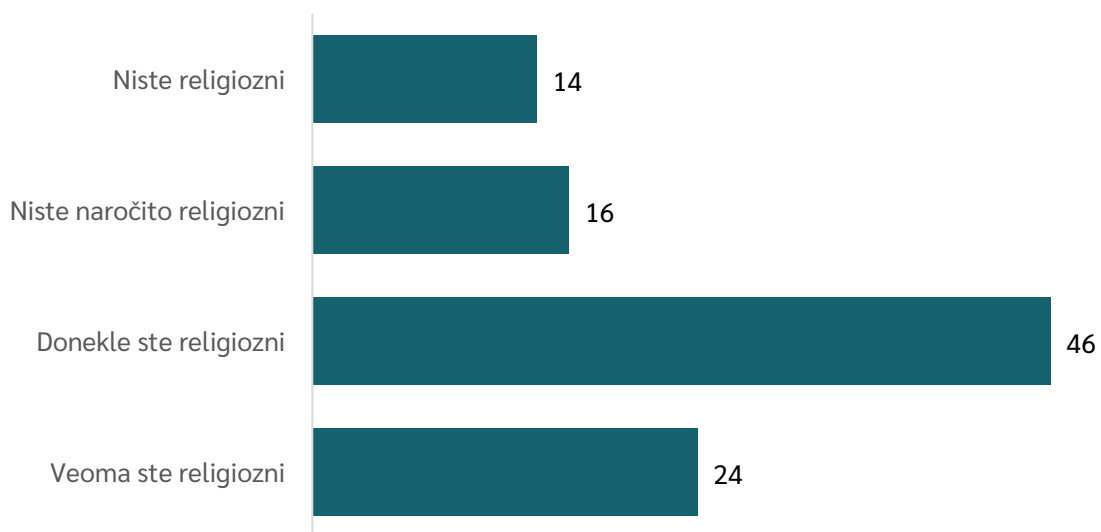
Grafikon 91. Broj članova domaćinstva

Šta ste po nacionalnosti?

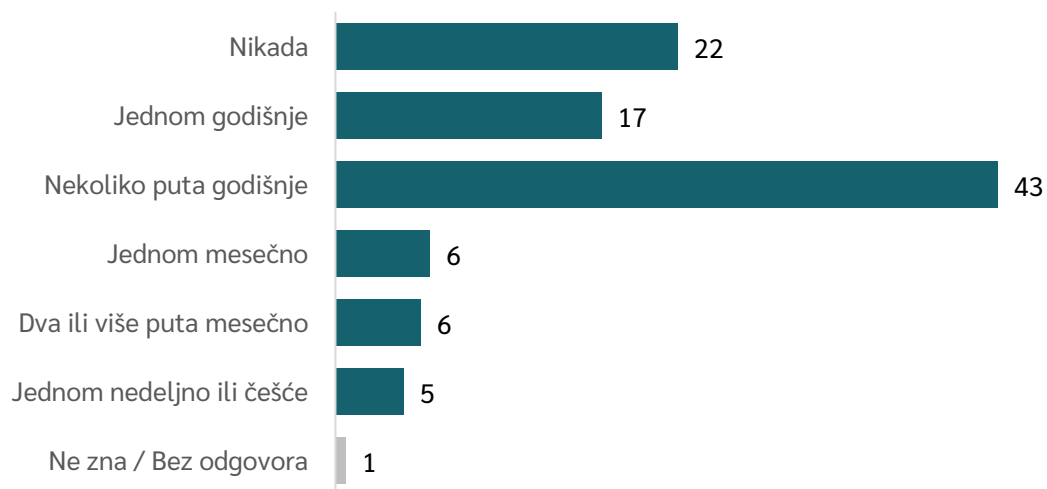
Grafikon 92. Nacionalna identifikacija

Kako biste opisali vaš odnos prema religiji?

Grafikon 93. Odnos prema religiji

Izuzev venčanja, sahrana i krštenja, koliko često prisustvujete verskim službama?

Grafikon 94. Prisustvo verskim službama

Dodaci

a. Detaljna metodologija

Kreiranje uzorka

U istraživanju je korišćen troetafni stratifikovani slučajni uzorak, sa teritorijom biračkih mesta kao prvom etapom, domaćinstvom kao drugim, i ispitanicima unutar domaćinstva kao trećom. Za prvu etapu korišćena je geografska stratifikacija. Procenat potrebnih ispitanika u uzorku u šest regiona (Beograd, Vojvodina, Zapad, Šumadija, Istok, Jug) određen je na osnovu procene Republičkog zavoda za statistiku o broju punoletnih stanovnika 2021. godine. Koristeći podatke Republičke izborne komisije iz 2022. godine određen je broj biračkih mesta proporcionalan broju punoletnih stanovnika u svakom geografskom stratumu, sa jednakim brojem ispitanika u svakom biračkom mestu, i potom su biračka mesta nasumično izabrana unutar svakog geografskog stratuma. Uz to je vođeno računa da područja biračkih mesta različitih veličina (mala, do 400 birača, srednja od 400 do 1000, i velika preko 1000 birača) takođe budu zastupljena u uzorku proporcionalno njihovom broju u Srbiji. U drugoj etapi, domaćinstva su birana slučajnim izborom početne tačke sa liste adresa u području biračkom mesta, nakog čega bi anketari birali svako drugo ili treće domaćinstvo, u zavisnosti od tipa naselja. Kao treća etapa, birani su ispitanici unutar domaćinstva kojima je poslednjim bio rođendan.

Post-stratifikacija

Kao što se može videti u tabeli 1, finalni uzorak ima više seoskog stanovništva nego populacija Srbije, odnosno sadrži nešto više odgovora građana starijih od 65 godina, što odstupa od populacijskih karakteristika Republike Srbije. Da bi se odstupanja relevantnih demografskih karakteristika uzorka usaglasila sa populacijskim, nakon prikupljanja, podaci su ponderisani. Konkretnije, korišćeno je iterativno proporcionalno fitovanje (*raking*). Rezultati su ponderisani po stratumima koji su odgovarali procenjenoj strukturi Republičkog zavoda za statistiku na osnovu pola (muški, ženski), uzrasta (18-34 god, 35-64 god, 65+ god), regiona (Beograd, Vojvodina, Šumadija i Zapadna Srbija, Južna i Istočna Srbija), tipa naselja (urbano, ruralno) stepena obrazovanja (osnovno, srednje, više). Za prva četiri stratuma korišćene su poslednje procene Republičkog zavoda za statistiku za kraj 2021. godine, dok su za stepen obrazovanja korišćene projekcije na osnovu rezultata popisa iz 2011. Za post-stratifikaciju pitanja o glasanju korišćeni su podaci Republičke izborne komisije o rezultatima izbora održanih 3. aprila 2022.

Nakon ponderisanja, sve karakteristike uzorka slažu se sa karakteristikama populacije unutar margine greške (Tabela 1). Ponderisanje nije u bitnoj meri uticalo na rezultate. Minimalni ponder iznosio je 0,43 (pet ispitanika muškog pola, starosti preko

65 godina, visoko obrazovanih, iz gradskih naselja Južne i Istočne Srbije), a maksimalni 2,36 (ženska ispitanica, starosti 18-34, iz ruralnog naselja na Jugu Srbije, sa osnovnim obrazovanjem). Usled ponderisanja promene procenata odgovora na različita pitanja obično se kretalo u opsegu od nekoliko procentnih poena. Na osnovu navedenog, rezultati su reprezentativni za populaciju Republike Srbije (bez Kosova i Metohije).

Statistika procesa prikupljanja podataka

Nakon sprovedene kontrole kvaliteta, u analizu je ušlo tačno 1.000 anketa. Učestvovanje u istraživanju odbilo je 1.626 građana. Stopa odgovora građana koji su prihvatili učešće u istraživanju (*response rate*) je, dakle, iznosila 38%, po računici $1.000 / (1.000 + 1.626)$. Drugim rečima, dva od pet građana kojima je ponuđeno je pristalo da učestvuje u istraživanju. Među onima koji su odbijali da učestvuju bilo je podjednako muškaraca (46%) i žena (54%), i kao najčešći razlog navodili su da zbog obaveza nemaju vremena (35% svih odbijanja). Uz ovo, anketari su zabeležili da nije bilo odgovora u 3.256 domaćinstava (stanovi u kojima nije bilo nikoga kod kuće ili gde ukućani nisu otvarali vrata). Kada bi u računicu stope odgovora uključili i neotvaranja, ona bi iznosila 17%, po računici $1000 / (1.000 + 1.626 + 3.256)$, odnosno u istraživanju je učestvovao ispitanik iz skoro svakog petog domaćinstva koje su obišli anketari.

Prikupljanje podataka i kontrola kvaliteta

Anketari su terensko prikupljanje podataka obavljali u periodu od 11 dana, od 24. septembra do 3. oktobra 2022. godine, od 10 sati ujutru do 9 uveče (vikendom do 8 uveče). Anketari su koristili tablete sa platformom za unos odgovora i anketu popunjavali kroz razgovor sa građanima. U istraživanju su kao anketari učestvovali aktivisti Crte. Svi su imali prethodno iskustvo u posmatranju izbora, dok su neki imali prethodno iskustvo u anketiranju. Svi anketari su prošli obuku o metodologiji anketiranja i korišćenju platforme za unos podataka, i svi su popunjavali test-upitnik pre početka anketiranja. Ukupno je u istraživanju učestvovalo 82 anketara. Kontrola kvaliteta upitnika vršena je na više načina, kroz svakodnevnu komunikaciju sa anketarima, praćenjem GPS lokacije i trajanja popunjavanja upitnika, kao i logičkom kontrolom odgovora. Na osnovu kontrole kvaliteta odstranjeni su upitnici čiji kvalitet nije bio zadovoljavajuć i oni nisu dalje analizirani.

Upitnik

Upitnik se sastojao od 115 pitanja i prosečno trajanje anketiranja iznosilo je 31 minut. Izuzev pet pitanja koja su bila otvorena, sva ostala pitanja bila su zatvorenog tipa. Među ponuđenim odgovorima bila je uključena opcija za ispitanike koji ne znaju kako da odgovore na pitanje ili ne žele da odgovore – ne zna/bez odgovora (NZ/BO). Redosled ponuđenih odgovora u pitanjima bio je nasumičan, osim u slučajevima kada su ponuđeni

odgovori bili sa Likertove skale (npr. u opsegu *uopšte se ne slažem - potpuno se slažem*). Upitnik je sadržao osam socio-demografskih pitanja koja se odnose na: obrazovanje, finansijsku situaciju, radni status, bračni status, broj članova domaćinstva, nacionalnu identifikaciju, i dva pitanja o religioznosti. Teme pokrivene u upitniku, pored socio-demografskih karakteristika su:

- Mediji i informisanje (10)
- Demokratija i politički stavovi (16)
- Aktuelna politička dešavanja (6)
- Lokalna zajednica i učešće građana (14)
- Izbori (11)
- Kosovo (18)
- Spoljnopolitički stavovi (16)
- Rat u Ukrajini (16)

b. Opis uzorka

Tabela 1. Opis uzorka po stratumima (%)				
Karakteristike uzorka		RZS 2021	Pre pondera	Ponderisani
Pol	Muški	48	52	46
	Ženski	52	48	54
Uzrast	18-34	24	16	23
	35-64	50	51	51
	65+	26	32	26
Region	Beograd	25	26	27
	Vojvodina	27	25	28
	Šumadija i Zapadna Srbija	27	27	24
	Južna i Istočna Srbija	21	22	21
Tip naselja	Gradsko	61	49	59
	Ruralno	39	51	41

Tabela 2. Opis uzorka po socio-demografskim varijablama (%)							
Karakteristike uzorka		2020 nov	2021 apr	2021 okt	2022 feb	2022 maj	2022 sep
Obrazovanje	Nezavršena ili završena osnovna škola (OŠ)	12	12	12	13	13	20
	Srednja škola (SŠ)	50	54	53	52	52	55
	Viša škola ili fakultet (VO)	38	34	35	34	34	25
Finansijsko stanje	Nemam dovoljno novca, često ni za hranu	6	6	7	6	6	6
	Imam dovoljno za hranu, ali teško mogu da kupim odeću	15	14	17	13	15	12
	Imam dovoljno novca za hranu i odeću, ali ne i za veće kupovine, kao što su televizor ili frižider	41	36	32	36	37	38
	Imam novca i za veće kupovine, kao što su televizor ili frižider	28	35	36	33	31	36
	Mogu da kupujem skoro sve što poželim	8	8	6	9	8	8
Status zaposlenosti	Zaposleni na neodređeno; rade u svojoj firmi ili samozaposleni	34	35	35	-	40	31
	Zaposleni na određeno vreme, zaposleni preko agencije	11	8	8	-	10	11
	Rade bez ugovora o radu ili bez pisanog ugovora	3	2	2	-	2	2
	Rade na svom imanju	3	3	4	-	4	5
	Domaćice	5	3	4	-	3	6
	Penzioneri	25	26	27	-	24	29
	Učenici ili studenti	5	5	4	-	5	5
	Nezaposleni	12	15	14	-	12	11

c. Spisak grafikona

Grafikon 1. Glavni izvori informisanja	12
Grafikon 2. Glavne televizije za informisanje	12
Grafikon 3. Glavni portali za informisanje	13
Grafikon 4. Glavna štampa za informisanje	13
Grafikon 5. Poverenje u štampane medije	14
Grafikon 6. Poverenje u televizije	14
Grafikon 7. Poverenje u provladine i kritičke medije	15
Grafikon 8. Kablovski operateri	16
Grafikon 9. Uloga medija u oblikovanju stavova	16
Grafikon 10. Stav o slobodi medija	17
Grafikon 11. Verodostojni izvori	17
Grafikon 12. Stav prema demokratiji	18
Grafikon 13. Stav prema jakom lideru	18
Grafikon 14. Stav o političkom sistemu	19
Grafikon 15. Stavovi o aspektima demokratije	20
Grafikon 16. Stav o učešću građana	20
Grafikon 17. Stav o nevladinim organizacijama	21
Grafikon 18. Stanje u zemlji	22
Grafikon 19. Glavni problemi lični	22
Grafikon 20. Koliko kvalitet života zavisi od vlasti u Srbiji	23
Grafikon 21. Zadovoljstvo Vladom u pandemiji	23
Grafikon 22. Zadovoljstvo zdravstvenim sistemom u pandemiji	24
Grafikon 23. Vakcinacija protiv korona virusa	24
Grafikon 24. Podrška održavanju Evroprajda	24
Grafikon 25. Evroprajd pod pritiskom Zapada	25
Grafikon 26. Podrška porodičnim šetnjama / litijama	25
Grafikon 27. Obavezni vojni rok	26
Grafikon 28. Stanje u opštini	27
Grafikon 29. Informisanje o dešavanjima u opštini	27
Grafikon 30. Izvori za informisanje u opštini	28
Grafikon 31. Koliko kvalitet života zavisi od vlasti u opštini	28
Grafikon 32. Da li neko radi na rešavanju problema	29
Grafikon 33. Ko radi na rešavanju problema	29
Grafikon 34. Da li su obilazile političke organizacije	30
Grafikon 35. Učešće i pokretanje akcija	30
Grafikon 36. Koje probleme su rešavali	31

Grafikon 37. Razlozi za neučestvovanje	31
Grafikon 38. Razlozi za moguće učestvovanje	32
Grafikon 39. Upoznatost sa mesnim zajednicama	32
Grafikon 40. Učešće na izborima za mesne zajednice	33
Grafikon 41. Učešće na zborovima mesnih zajednica	33
Grafikon 42. Izlaženje na izbore	34
Grafikon 43. Članstvo u partijama	34
Grafikon 44. Politička inklinacija	35
Grafikon 45. Slobodni i pošteni izbori	35
Grafikon 46. Krađa glasova na izborni dan	36
Grafikon 47. Nepravilnosti na izborima	36
Grafikon 48. Prisustvo opozicije u medijima	37
Grafikon 49. Prisustvo opozicije u skupštini	37
Grafikon 50. Praćenje prenosa skupštine	38
Grafikon 51. Trajanje formiranja vlade	38
Grafikon 52. Pogoršanje situacije na Kosovu	39
Grafikon 53. Zabrinutost zbog pogoršanja situacije na Kosovu	39
Grafikon 54. Očekivanja od dijaloga sa Kosovom	40
Grafikon 55. Stavovi prema rešenjima za Kosovo	41
Grafikon 56. Prisustvo stranih aktera u dijalogu	41
Grafikon 57. Stavovi o dijalogu i Kosovu	42
Grafikon 58. Uzrok sukoba na Kosovu	43
Grafikon 59. Pobjednik u ratu 1999.	43
Grafikon 60. Posete Kosovu posle 1999.	43
Grafikon 61. Pristupanje Evropskoj uniji	44
Grafikon 62. Prekid pregovora sa EU	44
Grafikon 63. Savez sa Rusijom	45
Grafikon 64. Priznanje Kosova	45
Grafikon 65. Glas na EU referendumu	45
Grafikon 66. Članovi porodice u EU ili Rusiji	46
Grafikon 67. Stav o vojnoj neutralnosti	46
Grafikon 68. Pritisak Zapada na Srbiju	47
Grafikon 69. Pritisak Rusije na Srbiju	47
Grafikon 70. Položaj Srbije u regionu	47
Grafikon 71. Odnosi Srbije sa susedima	48
Grafikon 72. Otvoreni Balkan	48
Grafikon 73. Dešavanja u Ukrajini	49
Grafikon 74. Informisanje o ratu u Ukrajini	49

Grafikon 75. Televizije i informisanje o Ukrajini	50
Grafikon 76. Internet portali i informisanje o Ukrajini	50
Grafikon 77. Društvene mreže i informisanje o Ukrajini	51
Grafikon 78. Odgovornost za sukob u Ukrajini	51
Grafikon 79. Ruska i ukrajinska strana u sukobu	51
Grafikon 80. Odnos Srbije prema ratu u Ukrajini	52
Grafikon 81. Ekonomske posledice rata	52
Grafikon 82. Očekivanje poskupljenja	53
Grafikon 83. Zabrinutost zbog poskupljenja	53
Grafikon 84. Očekivanje nestašica	53
Grafikon 85. Zabrinutost zbog nestašica	54
Grafikon 86. Pomoć od EU i Rusije	54
Grafikon 87. Obrazovanje	55
Grafikon 88. Radni status	55
Grafikon 89. Finansijska situacija	56
Grafikon 90. Bračni status	56
Grafikon 91. Broj članova domaćinstva	57
Grafikon 92. Nacionalna identifikacija	57
Grafikon 93. Odnos prema religiji	58
Grafikon 94. Prisustvo verskim službama	58

CRTA: